

RUDAR

PREMOGOVNIK
VELENJE

ČASOPIS PREMOGOVNIKA VELENJE, ŠTEVILKA 7, NOVEMBER 1996, LETO XXX

Odločitev je pomembna za prihodnost naših otrok

Priznati moram, da čutim zelo veliko odgovornost, ko vas vabim, da se odločite za lastninjenje našega premogovnika s svojim lastninskim certifikatom in/ali z višino zneska neizplačanih osebnih dohodkov v letih 1991 in 1992.

Vprašali se boste, zakaj predlagam nekaj, kar vam vsaj na prvi pogled ne bo prinašalo pozitivnih finančnih efektov, takih pač, kot jih obljublja nekatera druga podjetja, skladi ali združbe. Vprašali me boste, zakaj in kako dolgo bo podjetje še poslovalo z izgubo, kakšna je pravzaprav naša perspektiva, kakšne so naše možnosti in kakšna je perspektiva naših otrok ter vnukov.

Na veliko vaših vprašanj znam odgovoriti dovolj določno, na nekatera od njih tega ne znam. Zagotovo vam lahko potrdim, da smo eno izmed redkih slovenskih podjetij, ki ima jasno definirano prihodnost in znam dokazati, da smo dobro podjetje. Ni odveč poudariti, da smo to naše podjetje veliko let gradili delavci premogovnika sami, s svojim znanjem in angažiranjem, z veliko željo, da bi bilo naše delo lažje, bolj varno, dovolj dobro plačano, predvsem pa tudi, da bi zagotovili delo našim otrokom. Zastavljene cilje nam je uspelo realizirati dobro, celo veliko bolje kot večini premogovnikom v Evropi ali drugje.

Ob vsem, kar sem navedel, je pomembno tudi, da nam naše dosežke priznavajo tudi država in njeni organi ter slovensko elektrogospodarstvo. Dokaz za to so zgrajene čistilne naprave v Termoelektrarni Šoštanj, ki je in bo naslednja desetletja skoraj edini porabnik našega premoga. Dokaz so tudi sredstva, ki jih država namenja za sanacijo okolja, vode in za posodabljanje proizvodnje.

Kljub velikim težavam smo vedno imeli jasno vizijo našega dela, nismo pristajali na odpuščanje delavcev ali drugačno, nehuman obliko nižanja staleža. Nehuman oblik nižanja števila zaposlenih ne bomo zagovarjali tudi v prihodnje. Uspeli smo, čeprav z velikimi težavami, zagotavljati pravočasno izplačilo osebnih dohodkov, uspeli smo zagotavljati pogoje za šolanje naših otrok, zaposlovati nove, mlade sodelavce.

Pomembno prispevamo k razvoju šolstva, zdravstva, kulturnih in športnih dejavnosti v Šaleški dolini in to nameravamo počenjati tudi v prihodnje.

Imamo jasno začrtane strateške cilje podjetja:

- organizirati proizvodnjo takšne količine lignita, da bo Termoelektrarna v Šoštanju lahko zanesljivo obratovala in proizvajala električno energijo, skladno z načrtovano energetske bilanco;
- zaposlenim v premogovniku omogočiti kar največjo stopnjo varnosti in humanosti pri izvajanju delovnega procesa;
- sproti in učinkovito reševati ekološke probleme, ki so in še nastajajo kot posledica energetske dejavnosti v občinah Velenje in Šoštanj;
- proizvodnjo lignita in obseg dejavnosti v podjetju organizirati tako, da bo premog cenovno konkurenčen premogom, ki jih uvažamo v Slovenijo.

Doslej nam je strateške cilje podjetja uspelo dobro uresničevati in nikakršnih razlogov ni, da nam jih ne bi tudi v prihodnje.

Zame so navedeni uspehi in jasno opredeljena prihodnost podjetja dovolj veliki razlogi in dovolj stimulativna dividenda, da bom svoj certifikat ter svojo pravico do neizplačanih osebnih dohodkov vložil v naš premogovnik.

Pri tej odločitvi gre predvsem za sado, ki jih bodo uživali naši, tudi moji otroci. In to je, prav zaradi otrok, moja zelo pomembna življenjska odločitev.

Na Ministrstvu za gospodarske dejavnosti smo pred dnevi dosegli dogovor, da nihče v sistemu elektrogospodarstva in premogovništva Slovenije pravice do neizplačanih osebnih dohodkov ne bo mogel uveljavljati v obliki gotovinskega izplačila. Nam je ponujena možnost, da s to pravico lastninimo lastno podjetje in to je zagotovo naša pomembna prilžnost.

V kolikor bo v vladnih organih kadarkoli prišlo do spremembe sedaj znane odločitve, zagotavljam, da se bomo v podjetju znali ustrezno odzvati in naše interese izenačiti s pridobljenimi pravicami ostalih delavcev sistema elektrogospodarstva in premogovništva.

Vabim vas, da se odločite v prid nadaljnjega razvoja našega premogovnika!

Srečno!

dr. Franc Žerdin, v. d. direktorja podjetja

Lastniki podjetja: država, skladi, delavci

*Lastninsko preoblikovanje
podjetja*

Delavski svet podjetja Rudnik lignita Velenje je v začetku leta 1993 imenoval delovno skupino, ki jo je vodil Janko Lukner, člani pa so bili Anica Zajc, Kristina Zupanc, Evgen Dervarič in Marjana Zagode. Skupina je bila odgovorna za pripravo programa lastninskega preoblikovanja Rudnika lignita Velenje. Proces lastninjenja se je takrat začel in zdaj se izteka že njegovo tretje leto. Kot kaže, se ta postopek vendarle zaključuje, zato smo za pojasnila in odgovore na vprašanja v zvezi z lastninjenjem prosili Janka Luknerja, direktorja za kadrovsko-splošno področje.

Rudar: "Proces lastninjenja v našem podjetju je dolg. V kateri fazi smo sedaj?"

Lukner: "Premogovnik je bil pred začetimi postopki lastninjenja v Sloveniji podjetje posebnega družbenega pomena in za vsa ta podjetja je država sprejela poseben zakon o lastninjenju, ki smo ga pri postopkih lastninskega preoblikovanja morali upoštevati.

Zadnje verzije lastninskega programa smo oddali v začetku tega leta in 23. julija dobili tudi prvo soglasje. Po tem je bilo treba urediti še vprašanje premalo izplačanih plač, ki jih je mogoče koristiti pri lastninjenju, in v začetku novembra smo dobili še soglasje ministrstva za ekonomske odnose in razvoj Republike Slovenije, da smo zaostanke plač pravilno izračunali. To pa je bil tudi osnovni pogoj, da lahko zaključimo postopke za lastninsko preoblikovanje podjetja."

Rudar: "Ali bi lahko na kratko povedali, kakšen je bil program lastninjenja, ki je bil sprva pripravljen, in kakšen je program, ki se bo končno uresničil?"

Lukner: "Prva bistvena sprememba med začetnim in sedanjim programom je način lastninjenja hčerskih podjetij. V prvotnem programu smo zapisali, da se bosta dve hčerski podjetji, to sta Mizarstvo in Gost, lastninili po svojem programu lastninjenja. Vendar v postopkih, ki smo jih vodili, za takšno lastninjenje nismo dobili soglasja države. Tako se sedaj tudi Gost lastnini v okviru premogovnika.

Druga bistvena sprememba je delež države v premoženju podjetja. V prvih razgovorih, ki smo jih vodili s sekretariatom za energetiko, bi naj ta delež bil okoli 75 %, delež, ki je zdaj sestavni del potrjenega programa lastninjenja, pa je 88,9 %."

Rudar: "Kolikšni so deleži posameznih lastnikov?"

Lukner: "Delež države bo, kot sem že dejal, 88,9 %, delež odškodninskega sklada 1,11 %, delež sklada Republike Slovenije za razvoj 2,22 %, delež kapitalskega sklada pokojninsko-invalidskega zavarovanja je odvisen od višine vplačil premalo izplačanih plač, predvidevamo pa, da bo okoli 3,5 %, ostanek - okoli 4 % - pa bo last zaposlenih in bivših zaposlenih v premogovniku."

Rudar: "Koliko je vredno premoženje podjetja in kaj vse je šteto vanj?"

Lukner: "Premoženje Premogovnika Velenje predstavljajo stvari, pravice in denar, ki so evidentirane na aktivni strani bilance stanja. To premoženje v bilanci stanja določenega zaključnega obdobja predstavlja sliko premoženja podjetja na določen dan. Po računovodskih pravilih se stvari in pravice prikazujejo po njihovih nabavnih vrednostih (pravilno izraženih v novi kupni moči denarne enote) ali po iztržljivih vrednostih, če so te manjše. V postopku lastninskega preoblikovanja Premogovnika Velenje se lastnini premoženje, izkazano v otvoritveni bilanci podjetja.

Otvoritvena bilanca stanja 1.1.1993 ni istovetna z zaključno bilanco stanja 31.12.1992, to pa zato, da s spremembo lastništva v dotedanjih družbenih podjetjih pridemo do "čistih računov". Pred začetkom celotnega procesa lastninskega preoblikovanja v državi smo morali ugotoviti vsaj realna knjigovodska stanja vrednosti družbenega kapitala, če že ne njegove tržne vrednosti. Po 4. členu Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij je bilo treba družbeni kapital ugotoviti z otvoritveno bilanco stanja po posebni metodologiji. S takšno otvoritveno bilanco stanja je prikazana realnejša knjigovodska vrednost kapitala, ki bo v nadaljnjem procesu lastninskega preoblikovanja Premogovnika dobil nove imenovane lastnike.

Janko Lukner

DELNICA je lastniški vrednostni papir, ki imetniku prinaša premoženjske pravice (do udeležbe pri dobičku) in članske pravice (voliti in biti voljen v organe družbe). Mora se glasiti na znesek, ki ni manjši od 1.000 SIT.

DELNIŠKA DRUŽBA je oblika kapitalske družbe, ki ima osnovni kapital razdeljen na delnice; kot pravna oseba odgovarja upnikom za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem, delničarji pa za obveznosti družbe ne odgovarjajo upnikom z drugim premoženjem, razen s svojimi delnicami.

DIVIDENDA je dobiček ali njegov del, za katerega se delničarji na skupščini delniške družbe odločijo, da se bo razdelil. Dividenda pripada sorazmerno vsem delničarjem. Delničarji jo dobijo glede na število delnic, ki jih imajo v družbi.

DONOS je dobiček od naložbe v delnice ali druge vrednostne papirje. Ponavadi je izražen v odstotkih glede na vrednost vloženih sredstev. Velik donos realizira delničar, če vложи malo denarja in pri tem veliko zasluži.

Vrednost premoženja Premogovnika po otvoritveni bilanci stanja 1.1.1993 znaša:

- stalna sredstva 30,6 milijard SIT,
- obratna sredstva 2,1 milijard SIT,
- izvenposlovna aktiva 2,9 milijard SIT,
- **aktiva skupaj 35,6 milijard SIT."**

Rudar: "Kateri objekti so dejansko predmet lastninenja in ali večinski delež države pomeni, da bo država lastnik, na primer, Bele dvorane, hotela Barbara in drugih objektov?"

Lukner: "Vse, kar je v otvoritveni bilanci Premogovnika evidentirano kot premoženje v obliki stvari in pravic in kar je bilo v letih 1993, 94, 95 in 96 pridobljeno ali prodano je novo premoženje Premogovnika. To bo z novo bilanco stanja po zaključnem računu 1996 predstavljalo celotno premoženje, ki bo v lasti delničarjev procentualno tako, kot bo realiziran rezultat zaključenega procesa lastninskega preoblikovanja Premogovnika. Država bo ostala večinski lastnik. Med državo in Premogovnikom Velenje ni bila izdelana fizična delitvena bilanca, kaj v strukturi premoženja Premogovnika pripada državi, kaj pa družbenemu kapitalu, ki se lastnini po Zakonu o lastninskem preoblikovanju podjetij.

Analogno temu so tudi hotel Barbara v Fiesi, Bela dvorana in drugi podobni objekti v premoženju Premogovnika v večinskem deležu države."

Rudar: "Kako se bodo lastninita hčerska podjetja?"

Lukner: "Premogovnik je 100-odstotni lastnik Gosta, Kamnoloma Paka, Habita in PLP, večinski lastnik ERICa in Informatike. Premoženje teh hčera je sestavni del premoženja premogovnika. Torej se ta hčerska podjetja v deležu, v katerem so v lasti premogovnika, lastninito skupaj z njim. Zaposleni v teh hčerskih podjetjih bodo imeli možnost lastniniti premoženje premogovnika tako s certifikati kot tudi s potrdili o premalo izplačanih plačah."

Rudar: "Vlada je preverila pravilnost izračunov premalo izplačanih plač v letih 1991-1992. Kaj je ugotovila?"

Lukner: "V letu 1994 je parlament sprejel spremembe zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij, s katerim je omogočil, da se podjetja ne lastninito samo z državljanskimi certifikati, ki smo jih dobili vsi državljani Republike Slovenije, ampak tudi s potrdili o premalo izplačanih plačah v letih 1991 in 1992. V Sloveniji smo namreč ravno v tem obdobju dobili prve kolektivne pogodbe in na njihovi osnovi tudi plače. Dejstvo je, da v več podjetjih v Sloveniji zaradi objektivnih težav plač niso izplačevali v takšni višini, kot je bilo določeno v kolektivnih pogodbah. Parlament je s posebnim zakonom določil me-

todologijo za izračunavanje razlike med plačami, ki naj bi jih delavci dobili po kolektivni pogodbi, in plačami, ki so jih dejansko prejeli.

Sestavni del tega zakona je tudi določilo, da lahko zaposleni tako izračunane razlike vnovčijo pri lastninenju podjetij. S tem je zakon omogočil, da so delavci postali v večjem odstotku lastniki v podjetjih. Dejstvo je, da so v več manjših podjetjih s takšnim načinom lastninenja delavci postali večinski lastniki podjetja.

Ker je kapital premogovnika zelo velik, tudi lastninenje s temi potrdili pomeni, da bo lastninski delež delavcev v njem še vedno sorazmerno majhen.

Vlada je v našem primeru ugotovila, da so razlike premalo izplačanih plač pravilno izračunane in da torej lahko delavci te razlike uveljavljajo pri lastninenju."

Rudar: "Ta potrdila o premalo izplačanih plačah bodo torej delavci lahko pri lastninenju uporabili enako kot certifikate za nakup delnic podjetja!"

Lukner: "Potrdila o premalo izplačanih plačah imajo v podjetju enak status kot certifikati. To pomeni, da bomo za ta potrdila pridobili delnice podjetja. Res pa je, da lahko to potrdila delavec vnovči samo v podjetju, v katerem je, ali je bil zaposlen, in da z njimi ni mogoče lastniniti premoženja drugih podjetij, ki se lastninito prek javnih razpisov.

Zaostanki plač so izračunani po posebni metodologiji, ki je sestavni del zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij, in potrdila zanje je torej mogoče zamenjati za delnice le v podjetju, kjer je delavec zaposlen ali je bil zaposlen. To z drugimi besedami pomeni, da delavci do izplačila teh zaostankov v denarju niso upravičeni. Izhajamo iz dejstva, da je do zaostankov prišlo v letu 1991, ko je bil o višini izplačil dosežen poseben sporazum med vlado in sindikatom in v podjetju smo povprečne plače v dogovorjeni višini tudi izplačevali."

Rudar: "Koliko certifikatov imamo v hrambi in kolikšna je njihova vrednost?"

Lukner: "Vseh certifikatov, ki jih imamo v hrambi, je 952, njihova vrednost pa je 298 milijonov 257.000 SIT."

Rudar: "Ali je glede na zaostrene pogoje gospodarjenja v sistemu sploh smiselno vložiti certifikat v premogovnik?"

Lukner: "Osnovna dejavnost Premogovnika Velenje je pridobivanje lignita, prvenstveno za proizvodnjo električne energije. Vse razvojne usmeritve Slovenije so naravnane v dolgoročnejši obstoj proizvodnje električne energije v TE Šoštanj, torej dolgoročna vizija naše proizvodnje obstaja.

Zaostreni pogoji gospodarjenja pa obstajajo v vsakem poslovnem sistemu, ki še

ni dokončno konsolidiral svojega finančnega poslovanja.

Ocenjujemo, da Premogovnik Velenje v prihodnosti ne bo visoko dobičkonosno podjetje, bo pa varno in stabilno podjetje, tako za lastnike kot za zaposlene in druge upnike. S tega stališča ocenjujemo, da je smiselno certifikat vložiti v Premogovnik Velenje.

Delavcem pa je sicer prepuščena odločitev, kam bodo vložili certifikate. Več kot 900 se jih je odločilo, da jih bodo vložili v premogovnik, in je tako prav. Drugi so se odločili drugače in je tudi tako prav."

Rudar: "Kdaj lahko bodoči delničarji pričakujejo izplačilo dividend?"

Lukner: "Vnovčeni certifikati in potrdila o neizplačanih osebnih dohodkih se bodo v postopku lastninskega preoblikovanja Premogovnika Velenje transformirali v delnice. Delnice so lastniški vrednostni papirji. Delnica se glasi na določeno nominalno vrednost, donos iz nje ni razviden. Delničarju prinaša še določene pravice v skladu s statutom družbe, ki je delnico izdala. Med temi pravicami je tudi pravica do dividende, ki pa ni vnaprej določena, ampak je odvisna od uspeha podjetja oziroma delniške družbe, ki je delnico izdala oziroma kamor je kupec delnice vložil svoj denar (v našem primeru certifikat, potrdilo).

Ta nedefiniranost odnosa pomeni, seveda, tveganje vsake delnice kot lastniškega vrednostnega papirja. Za investitorja v delnico pravzaprav dividenda ni tako pomembna, saj pomeni le del donosa, ki ga prinaša delnica. Veliko pomembnejša je cena delnice, to je tečaj delnice.

Poslovna uspešnost premogovnika je torej odvisna od usklajene politike države kot tudi od vsakega posameznega člana v verigi poslovnega sistema Premogovnika Velenje, torej tudi od nas, zaposlenih, od vodstva, od naših poslovnih partnerjev in drugih.

Državne delnice bodo prav gotovo tudi predmet borzne kotacije. V to, da bi država svoje premoženje razprodajala, pa ne verjamemo. Toliko v podkrepitev razmišljanja o delnicah in dividendah.

Diana Janežič

RAZPORED ZA PODPISOVANJE LASTNINSKIH NAKAZNIC

Podpis lastninskih nakaznic (certifikatov in zadolžnic) bo potekal v obratnih pisarnah predvidoma v času od 3. do 16. decembra.

SM	NAZIV SM	LOKACIJA	ODGOVORNA OSEBA
01	vodstvo RLV	NOP upravna zgradba Velenje	Borovnik Marjana Kumer Ida Meža Andreja Krančan Sonja
02	raziskave in razvoj		
03	komerciala		
04	finance, računov., plan in analize		
05	kadrovsko sploš. sektor		
06	tehnični sektor		
08	proizvodni sektor		
09	elek. stroj. sektor		
11	okolje in prostor		
13	VPD in PVP		
15	reševalna postaja		
16	Zavarovanje	HTZ Jašek Škale	Lorger Irena Fošner Marjana Biškop Eva Kramer Franc
63	Gradbena dejavnost		
70	HTZ skup. stroš. mesto		
71	HTZ delav. zašč. sred.		
72	HTZ kopalnica in vzdrž.		
73	HTZ pralnica in krpanje		
20	Obrat Preloge	NOP	Purg Anton, Gorjanc Jani
21	Obrat Pesje	NOP	Marjanovič Marjan, Stropnik Karmen
22	Obrat Škale	Jašek Škale	Rober Leopold, Rošer Franci, Planko Silva
30	Obrat Priprave	NOP	Bačovnik Jelka, Špegel Stojan Praprotnik Tomi, Jurgec Franc
31	Jamsko vrtnanje		
32	Razstreljevanje	Jašek Škale	Meršak Štefan, Lorger Miran
41	Obrat JM skup. stroš. mesto	NOP	Plešnik Anton, Kamenik Milan
42	Obrat JM elektro služba		
43	Obrat JM strojna služba	Jašek Škale	Zlatarek Snežana
44	Obrat JM elektro remont	NOP	Plešnik Anton, Kamenik Milan
45	Obrat JM strojni remont	NOP	Plešnik Anton, Kamenik Milan
46	Klasirnica skup. stroš. mesto	Klasirnica	Špoljar Nada Pečnik Stane
47	Klasirnica rudarski del		
48	Klasirnica elektro služba		
49	Klasirnica strojna služba		
50	Zračenje	NOP	Meh Silvo, Gregorc Rado
		Jašek Škale	Bezjak Alojz
52	Jamski transport	NOP	Železnik Branko, Jezernik Jolanda
		Jašek Škale	Kovač Rafael, Korelc Samo
66	Predelava pepela in zapl.	OPP	Kričej Damjana, Verboten Andreja
80	Praktično izobraževanje	Jašek Škale	Cevzar Marija, Sentočnik Srečko
	Kamnolom Paka	sedež podj.	Pogorelčnik Slavica
	PLP	tajništvo	Širnik Marina
	Habit	tajništvo	Sušec Jožica
	Gost	tajništvo	Kostajnshek Vida

Neizplačane plače

Dobili bomo lastninske zadolžnice

Sonja Kugonič, diplomirana ekonomistka, je organizatorica sistema nagrajevanja v službi za organizacijo, nagrajevanje, izobraževanje in informiranje. Ukvarja se z oblikovanjem osnovne mase osebnih dohodkov in oblikovanjem ostalih podatkov, ki jih v podjetju potrebujemo za vsakomesečni obračun osebnih dohodkov. Zato nam je v zvezi z izračunom neizplačanega dela plač, seveda, znala dati najbolj natančne odgovore.

Sonja Kugonič

Rudar: "Kaj je bila osnova za izračun neizplačanega dela plač, ki se bo upošteval pri lastninjenju?"

Kugonič: "Metodologija za izračun potrdil o neizplačanem delu osnovnih neto plač ima svojo zakonsko podlago v uredbi o izdajanju in upoštevanju potrdil, ki je bila objavljena v Uradnem listu 59/93, ter v popravkih zakona, Uradni list 7/95. Prav tako pa je ta metodologija oziroma način upoštevanja razlik zabeležen v zakonu o lastninskem preoblikovanju v 25.a členu.

V izračunu se primerjajo izhodiščne bruto plače, ki so bile izplačane v obravnavanem obdobju v podjetju, in izhodiščne bruto plače, določene v splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo oziroma v panožni kolektivni pogodbi za premovalništvo, ko je ta bila podpisana."

Rudar: "Katero obdobje je zajela obravnavana metodologija?"

Kugonič: "Metodologija zajema obdobje med 1. septembrom 1990 in 1. januarjem 1993. 1. septembra 1990 je bila podpisana splošna kolektivna pogodba, panožna kolektivna pogodba za premovalništvo pa je bila podpisana 28. oktobra 1991, in je začela veljati po objavi v uradnem listu. Tako smo lahko upoštevali zneske iz panožne kolektivne pogodbe že z novembrom 1991.

Poudarila bi tudi to, da v času med 1. septembrom 1990 in oktobrom 1991 upoštevamo 80 % vrednosti izhodiščnega bruto osebnega dohodka po splošni kolektivni pogodbi, od novembra 1991 do decembra 1992 pa 100 % izhodiščnega BOD po panožni kolektivni pogodbi za premovalništvo.

Iz tega sledi, da v letu 1990 razlik ni bilo, razlike pa so nastale v letu 1991 v mesecih junij, avgust in december in v celem letu 1992 (velja za splošno kolektivno pogodbo in panožno kolektivno pogodbo za premovalništvo)."

Rudar: "Kateri delavci lahko pričakujejo lastninske zadolžnice iz naslova premalo izplačanih plač?"

Kugonič: "V obračunu so upoštevani vsi zaposleni, ki so delali v podjetju v kateremkoli času v tem obdobju. Tako smo obračun premalo izplačanih plač naredili za 5.695 delavcev, pozitivne razlike pa smo ugotovili pri 4.958 delavcih.

Iz obračuna smo izločili vse tiste delavce, ki so medtem umrli, saj se po navdilih Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj ta del neizplačanih plač ne prenaša na dediče umrlih. Obračun pa smo naredili tudi za delavce, ki so v obravnavanem obdobju imeli status tujca. Pri Ministrstvu za ekonomske odnose in razvoj so za te delavce odprli tako imenovane začasne EMŠO številke in nanje se prenese neizplačan del plače.

V izračunu neizplačanih plač so upoštevani delavci Rudnika lignita Velenje in delavci sedanjih hčerskih podjetij.

Hčere, pri katerih smo ugotovili razlike, so GOST, Habit, Mizarstvo, PLP in Kamnolom Paka.

Informatika je v celotnem obdobju dosegala določila splošne kolektivne pogodbe. Podjetje ERICO je šifrirano kot negospodarsko podjetje in zanj je veljal rok za obračun neizplačanih plač in oddaje dokumentacije v Ljubljano 31. marec 1994. Zaposleni v ERICu so dobili potrdilo o neizplačanih plačah za obdobje od 1. aprila 1991 do 30. junija 1992 v podjetju ESO, v sklopu katerega so jim prej obračunavali in izplačevali plače.

Za delavce Gosta je veljala splošna kolektivna pogodba, od 1. julija 1991 pa kolektivna pogodba gostinstva in turizma. Za delavce Habita je ves čas veljala splošna kolektivna pogodba, saj je bila panožna kolektivna pogodba stanovanjske in komunalne dejavnosti v tarifnem delu manj ugodna. Za delavce Mizarstva in PLP je veljala splošna kolektivna pogodba, od 1.

septembra 1991 pa panožna kolektivna pogodba dejavnosti lesarstva. Za delavce Kamnoloma Paka sta veljali isti kolektivni pogodbi kot za Rudnik lignita Velenje."

Rudar: "Kako je zastavljena metodologija za izračun razlik?"

Kugonič: "Osnovni izračun temelji, kot je že bilo omenjeno, na primerjavi izplačane izhodiščne plače v podjetju in določene višine izhodiščne plače v kolektivni pogodbi.

Izplačana izhodiščna plača delavca je odvisna od enote enostavnega dela, plačilnega razreda delavca (pogodba o zaposlitvi), delovnega časa (realizacija letnega plana) ter pričakovanih delovnih rezultatov (minimalna skupinska stimulacija). Pri obračunu je bilo potrebno upoštevati delavčeve bolniške izostanke, nadurno delo, 80 % dneve, odstotek stimulacije itd. Zaradi tega so izračunane višine različne.

Če je za posameznega delavca v določenem mesecu prišlo do razlike med podatkom o izhodiščni plači po kolektivni pogodbi in dejansko izplačano plačo, potem se je celoten postopek izračunavanja nadaljeval, sicer pa smo obračun ustavili z ugotovitvijo, da je bila plača v tem mesecu izplačana v zahtevani višini.

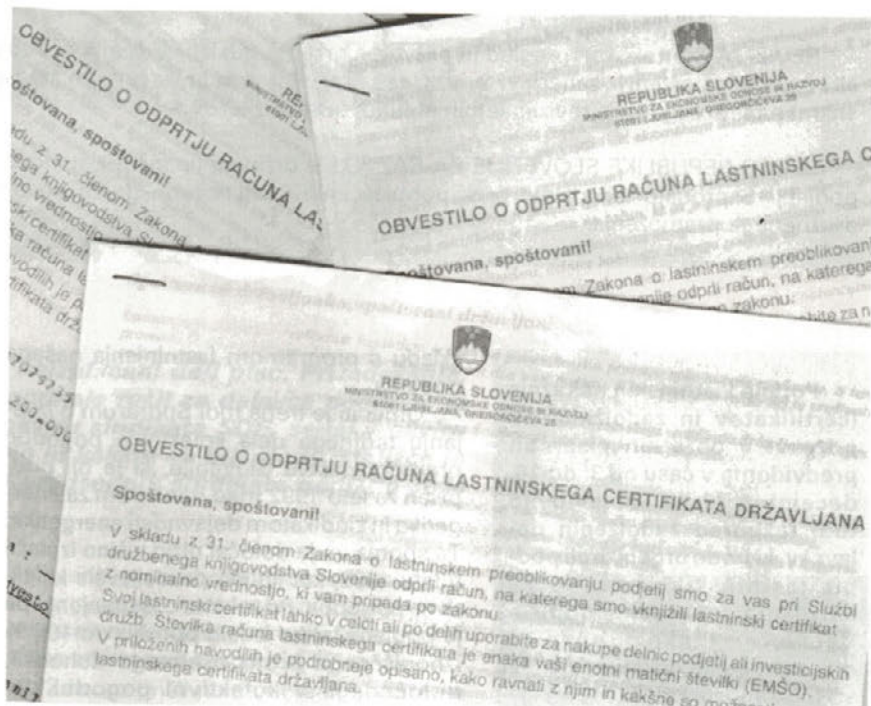
Ugotovljeno razliko v višini izplačila smo v nadaljevanju obračuna prišteli k dejansko izplačani plači v obravnavanem mesecu ter izračunali prispevke in davke za to novo, povišano plačo v tistem mesecu (določila takrat veljavne zakonodaje). Pri pomnim naj, da dejansko izplačana plača vsebuje zaslužek tekočega meseca, regres ter poračune. V tem času so bili izplačani trije poračuni, in sicer v septembru 1990, oktobru 1991 in januarju 1992. Od teh novo izračunanih prispevkov in davkov smo odšteli že plačane prispevke in davke in ugotovljena razlika se prenese na kapitalski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Delavcu pa pripada neto višina, ki jo dobimo kot razliko med bruto ugotovljeno razliko in prispevki ter davki za pokojninski sklad. Neto višina razlik ter prispevki in davki so se valorizirali z mesečno rastjo cen do 1. januarja 1993."

Rudar: "Zanimivo bi bilo vedeti, kolikšni so izračuni razlik!"

Kugonič: "Kot sem že omenila, so zneski različni, vendar bo največ zaposlenih prejelo lastninsko nakaznico z zneskom v višini od 100.000 do 200.000 SIT, prav tako pa je veliko zneskov tudi v razponu med 80.000 in 100.000 SIT."

Rudar: "Katere dokumente pa bo delavec prejel na osnovi teh izračunov?"

Kugonič: "Na osnovi teh izračunov bo delavec prejel pri podpisu lastninske nakaznice potrdilo o višini obračunane razlike in obrazec "D", kjer je prikazan celoten izračun razlik za posameznega de-

lavca. Po 8. členu uredbe o izdajanju in upoštevanju potrdil lahko imetnik potrdila o premalo izplačanih plačah uporablja to potrdilo samo skupaj z lastninsko nakaznico.

Lastninske nakaznice bodo vključene v interno razdelitev delnic in notranji odkup pri postopku lastninjenja podjetja."

Rudar: "Kako bo potekal podpis teh dokumentov?"

Kugonič: "Podpis lastninskih nakaznic (certifikatov in zadolžnic) bo potekal v obratnih pisarnah predvidoma v času od 3. do 16. decembra letos. Objavljamo tudi razpored zadolženih delavcev, ki bodo organizirali podpis lastninskih nakaznic na ustreznih lokacijah podpisa. Delavec lahko podpiše dokumente na lokaciji, kjer je stalno zaposlen.

Ob podpisu lastninskih nakaznic bodo delavci prejeli obračun premalo izplačanih plač (obrazec "D"), tretji izvod podpisane lastninske nakaznice pa bodo prejeli v januarju (po obdelavi podatkov v računalniku).

Rudar: "Kaj pa je s tožbami, ki si jih nekateri bivši delavci premogovnika vložili za izplačilo premalo izplačanih plač v denarju?"

Kugonič: "Omenili smo že, da je metodologija za izračun premalo izplačanih plač namenjena za uporabo pri lastninjenju podjetij. Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij v 25. a členu namreč določa uporabo potrdil na podlagi neizplačanega dela neto osnovnih plač v postopku interne razdelitve delnic ter notranjega odkupa delnic. Ta možnost pa je delavcem Rudnika lignita Velenje (in hčer) omogočena v

SKUPŠČINA DELNIŠKE DRUŽBE je organ te družbe, v katerem delničarji uveljavljajo svoje pravice. Odloča o razvojnih, organizacijskih in statusnih vprašanjih. Imenuje in odpoklicuje nadzorni svet.

NADZORNI SVET DELNIŠKE DRUŽBE nadzoruje vodenje poslovanja delniške družbe. Imenuje in odpoklicuje upravo delniške družbe. Imeti mora vsaj tri člane.

UPRAVA DELNIŠKE DRUŽBE vodi posle delniške družbe in jo zastopa v javnosti. Ima lahko samo enega ali pa več članov. Kadar je delniška družba brez nadzornega organa, mora imeti vsaj tričlansko upravo.

STATUT DELNIŠKE DRUŽBE je temeljni pravni akt te družbe. Sprejmejo ga ustanovitelji, spreminja pa ga samo skupščina družbe s 75 % glasov delničarjev, navzočih na skupščini. Statut in vse njegove spremembe so pripravljene v notarski obliki.

REVIZIJA je strokoven pregled in preverba računovodskih in drugih dokumentov podjetja. Namen revizije je ugotoviti, ali so podatki pošteni in zanesljivi ter v skladu z računovodskimi standardi. Večja podjetja in tista, ki kotirajo na borzi, morajo enkrat na leto zagotoviti revizijo letnih računovodskih izkazov.

SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ je državna finančna ustanova, ki bo praviloma razpolagala z 20 % delnic podjetij. S prodajo teh delnic prek pooblaščenih investicijskih družb bo omogočila dokončno privatizacijo tega dela družbenega premoženja.

Podpis lastninskih nakaznic (certifikatov in zadolžnic) bo potekal v obratnih pisarnah predvidoma v času od 3. do 16. decembra letos. Objavljamo tudi razpored zadolženih delavcev, ki bodo organizirali podpis lastninskih nakaznic na ustreznih lokacijah podpisa. Delavec lahko podpiše dokumente na lokaciji, kjer je stalno zaposlen.

skladu s programom lastninjenja našega podjetja.

Omeniti je treba tudi Sporazum o izva-
janju tarifnega dela kolektivne pogodbe
premogovništva Slovenije, ki je bil pod-
pisan za leto 1992 med ministrom za ener-
getiko in sindikatom dejavnosti energetike.
Ta sporazum je določal nižjo višino izplačil
v letu 1992, kot jih je opredeljevala kolek-
tivna pogodba. Po zakonu o lastninjenju pa
je podjetje lahko izdalo potrdila do 100 %
izhodiščnega bruto osebnega dohodka,
določenega v kolektivni pogodbi de-
javnosti.

Iz povedanega sledi, da izračunane
razlike ne morejo služiti kot podlaga za
izplačilo v denarju, in sicer iz dveh temeljnih
razlogov:

1. Podjetje je bilo v času veljavnosti
splošne kolektivne pogodbe in kolektivne
pogodbe premogovništva zavezano k
izplačilu 80 % izhodišč.

2. Kolektivna pogodba opredeljuje
izhodiščne plačilne razrede po tarifnih
razredih ter izhodiščne plačilne razrede po
tipičnih delovnih mestih. Večina naših de-
lavcev ima višji plačilni razred od teh
postavljenih izhodišč:

DELOVNO MESTO	TR	IZHODIŠČNI PR ZA DELOVNO MESTO	DEJANSKE RAZPOREDITVE DELAVCEV (PR)
11111 Rudarski delavec	1	19	19,20
11105 Rudar na odkopu	4	23	23,24,25
16101 Nadzornik rudarski	5	29	29,30,31
27106 Poslovodja rudarski	6	33	33,34

Delavci so ob upoštevanju teh dejstev
dosegali 80 % višine izhodiščnega BOD po
splošni kolektivni pogodbi oziroma kolek-
tivni pogodbi za premogovništvo.

Pa še nekaj! V maju 1992 je Ministrstvo
za energetiko predlagalo spremembo
tarifne priloge kolektivne pogodbe za pre-
mogovništvo, v oktobru istega leta pa je
vlada Republike Slovenije dala pobudo za
razveljavitev kolektivne pogodbe tudi s po-
dročja premogovništva. To pomeni, da
kolektivna pogodba za premogovništvo
velja v svojem tarifnem delu samo še v

januarju 1993. Od tega meseca dalje pa so
veljala tudi za naše delavce izhodišča po
splošni kolektivni pogodbi. Ta izhodišča pa
smo dosegali pri izplačilu mesečnih plač in
v tem letu ne prihaja do nobenih razlik."

**Rudar: "Celoten postopek izračuna
razlik je bil zelo zahteven in je terjal veliko
dela!"**

Kugonič: "Prav gotovo! Delovna
skupina za izračun razlik je program začela
pripravljati septembra lani in imela prve
grobe izračune v oktobru 1995. Potem smo
oblikovali dokončne izpise in ko smo dobili
prvo soglasje v juliju letos, smo lahko
izračune oddali na Ministrstvo za ekonom-
ske odnose in razvoj, ki je pooblaščen za
pregled in kontrolo teh podatkov.

V oktobru je bila opravljena revizija po-
datkov in ugotovljeno je bilo, da smo
izračune izvedli pravilno, pisno potrdilo
Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj
pa pričakujemo v kratkem."

Diana Janežič

Zadolžnice kot lastninski deleži

Sindikata podjetja

Pomemben del lastninjenja so tudi neizplačani deli plač. Prizadevanja, da bi se ta problem čim prej in čim ugodneje rešil za delavce podjetja, je štiri leta bil sindikat podjetja. Prej v okviru sindikata SDE, sedaj v okviru SPESS. Kaj vse se je v teh letih dogajalo in kakšni so bili vloga, stališče in dogovori sindikata pri tem, je pojasnil predsednik sindikata podjetja Jože Kožar.

Rudar: "Najprej nam, prosim, pojasnite, zakaj je do razlik v izplačilu plač v nekem obdobju sploh prišlo?"

Kožar: "V letu 1990 in 1991 sta bili podpisani, registrirani in objavljeni splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo in panožna kolektivna pogodba za premogovništvo. Ti dve pogodbi sta v svojem tarifnem delu določali izhodišča in ostale pogoje za oblikovanje in izplačilo plač. Vendar pa v letih 1990, 1991 in 1992 dejanska izplačila plač, ki so jih v tistem obdobju prejeli delavci, zaposleni v podjetjih elektrogospodarstva in premogovništva Republike Slovenije, niso dosegala višine, ki sta jih zagotavljali veljavni kolektivni pogodbi.

Natančneje gre za obdobje od 1.9.1990 do 31.12.1992, in sicer od 1.9.1990 do podpisa panožnih kolektivnih pogodb za 80 % splošne kolektivne pogodbe, nato pa za 100 % panožne kolektivne pogodbe."

Rudar: "Kako je sindikat reagiral na te razlike?"

Kožar: "Sindikata se je doslej zelo odločno zavzemal za rešitev problema, ki se vleče že skoraj štiri leta, saj ni hotel naplahtati svojih članov. Pristali smo tudi na predlog, da se razlike v izplačilu plač upoštevajo kot lastniški deleži pri lastninjenju podjetja, pri čemer smo imeli v mislih podjetniški interes, torej da bi tudi na takšen način omogočili dolgoročno perspektivo podjetja. V tem smislu je bila kasneje sprejeta tudi lastninska zakonodaja."

Rudar: "Kako pa so tekli pogovori z nasprotno stranjo, z delodajalci?"

Kožar: "V naših dosedanjih razgovorih s predstavniki vlade je bilo obojestransko ugotovljeno, da je zahteva po obračunu premalo izplačanih plač nesporna in legitimna. To soglasno mnenje pa je bilo tudi vse, kar smo dosegli. Problem se je pojavil s tem, da so ostala podjetja v elektrogospodarstvu in premogovništvu 100-odstotno v lasti države, razen našega premogovnika in

nekaterih manjših distribucijskih podjetij, in lastninjenje v teh državnih podjetjih ta trenutek ni mogoče; za to bi bilo namreč treba spremeniti zakonodajo.

Zato so prišli na dan predlogi oziroma govornice, da bodo ti delavci dobili razliko premalo izplačanih plač v gotovini. To so bile takrat dezinformacije ali pobožne želje posameznikov v podjetjih. Takšna realizacija deleža premalo izplačanih plač, torej za del sistema v gotovini, za del pa v obliki lastninskih deležev, pa bi bila za nas nesprejemljiva.

Zato smo se o tem 2. oktobra letos pogovorili v Ljubljani s predstavniki vlade in jim predlagali izvensodno poravnavo na treh temeljih:

1. da se bo poravnava premalo izplačanih plač izvršila glede na istega lastnika enako v vseh podjetjih elektrogospodarstva in premogovništva v Republiki Sloveniji oziroma enako za vse upravičence;

2. da se bo individualna višina zneska, ki pripada vsakemu upravičencu v EGP, ugotovila na osnovi iste metodologije oziroma po enakih merilih in kriterijih;

3. da se bo poračun premalo izplačanih plač za imenovano obdobje realiziral za vse upravičence v istem obdobju.

Pismo s tako zahtevo smo potem poslali trem ministrstvom, in sicer Ministrstvu za gospodarske dejavnosti, Ministrstvu za ekonomske odnose in razvoj ter Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, ter direktorju našega podjetja. Dogovorili smo se, da ministrstva zavzamejo stališče do vsebine pisma in nam pisno odgovorijo do 9. novembra. Ker do 9. novembra odgovora nismo prejeli, smo se 15. novembra sestali z ministrom za gospodarske dejavnosti Metodrom Dragonjo in sekretarjem za energetiko Borisom Sovičem in se dogovorili, kako naprej."

Rudar: "Kakšen je bil predlog vlade za razrešitev nastale situacije?"

Jože Kožar

KAPITALSKI SKLAD INVALIDSKEGA IN POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA je državna finančna ustanova, katere naloga je zagotavljati dodatne prihodke za sistem invalidskega in pokojninskega zavarovanja.

ODŠKODNINSKI SKLAD je državna finančna ustanova. Premoženje sklada sestavljajo delnice. Sklad izda obveznice, s katerimi zagotavlja povračilo škode ljudem, ki jim je bilo po drugi svetovni vojni odvzeto premoženje brez odškodnine, v postopkih denacionalizacije pa jim ta ni bila vrnjena v naravi.

NOTRANJI ODKUP DELNIC je neobvezna metoda lastninjenja. Izvede se lahko le v povezavi z interno razdelitvijo in prenosom delnic na sklade. Na ta način se lahko lastnini največ 40 % družbenega kapitala.

Upravičenci, ki so vsi zaposleni, bivši zaposleni, upokojeni delavci podjetja in ožji družinski člani vseh delavcev, kupijo delnice s 50 % popustom in možnostjo obročnega odplačevanja. Za plačilo se lahko uporabi tudi presežek certifikatov od interne razdelitve.

ZADOLŽNICA je potrdilo, s katerim podjetje izkaže delavcu pravico do dela neto plače, ki mu ni bila izplačana v nekem obdobju, pa bi mu po kolektivni pogodbi morala biti.

Kožar: "Predstavniki našega sindikata so na sestanku vztrajali, da je treba nastalo situacijo v sistemu reševati enotno, predstavniki Sindikata dejavnosti energetike pa so vztrajali, da je treba situacijo razrešiti takoj in ne čakati na spremembo zakonodaje. Seveda pomeni ta "takoj" za vlado, za nas pa po štirih letih težkih in živčnih pogajanj. V takšni situaciji je bilo treba najti kompromis.

Minister Dragonja je kompromis na koncu seje ponudil s predlogom, da je pripravljen pri vladi izposlovati sklep, da se poračun premalo izplačanih plač opravi z izplačilom v denarju, vendar le, če sindikata (SPESS in SDE) pristaneta na izplačilo le polovice izračunanih in revidiranih zneskov, pa še to v 24 obrokih in brez obresti.

Predstavniki sindikata o tem predlogu, seveda, nismo mogli sami odločati in smo si vzeli čas do torka, 19. novembra, do 14. ure, ko naj bi ministru Dragonji poslali naš odgovor.

19. novembra smo imeli zbor sindikalnih zaupnikov - prisotnih jih je bilo 37 - in obravnavali predlog. Potrdili smo, da je ponudba vlade za nas sprejemljiva, vendar pod pogojem, da jo je mogoče uporabiti v kombinaciji z lastninjenjem. To pomeni, da bi se vsak delavec sam odločil, ali bo vzel ponujeni denar ali pa lastninsko nakaznico, ki jo bo lahko spremenil v delnico podjetja. Sklenili smo še, da v kolikor dobimo odgovor vlade, da takšna kombinacija ni mogoča, izpeljemo med delavci referendum in ugotovimo, za kaj so. Na osnovi večinskega mnenja delavcev bi se sindikat odločil za eno varianto.

V tem smislu smo vladi tudi odgovorili in potem čakali na njen odgovor, pa tudi na reakcijo in odgovor Sindikata dejavnosti energetike."

Rudar: "Kakšen je bil ta odgovor in kako ste se torej dokončno dogovorili?"

Kožar: "Odgovor smo prejeli v petek, 22. novembra. SDE je predlog vlade zavrnil, pa tudi na vladinem odboru za gospodarjenje se s to ponudbo niso strinjali. Predvsem so temu nasprotovali predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. To pomeni, da predlog za

kombinirano obliko lastninjenja in izplačila v gotovini odpade.

Vlada nam je odgovorila, naj nadaljujemo z reševanjem premalo izplačanih plač v okviru lastninjenja, drugi del elektrogospodarstva in premogovništva, ki se lastnini drugače, pa bo moral počakati, da se zanj najde drugačna rešitev. To pomeni predvsem, da se ustrezno spremeni zakonodaja. Odgovorjeno nam je še bilo, da izplačilo premalo izplačanih plač v denarju ne pride v poštev, delavcem, ki se bodo obrnili na sodišče, pa bo vlada dokazovala, da jim ni nič dolžna, saj je v obravnavanem času celoten sistem elektrogospodarstva in premogovništva bil v izgubi."

Rudar: "Delavci Premogovnika Velenje bomo torej zadolžnice za premalo izplačane plače lahko uporabili samo pri lastninjenju podjetja, v katerem smo zaposleni?"

Kožar: "Tako je. Prepričan sem, da je to v tem trenutku tudi najbolje. Sam bi se tudi v primeru, da bi imel na voljo obe možnosti, odločil za vložek v lastninski delež. Zakaj? Zato, ker verjamem v perspektivo tega podjetja in v dejstvo, da bo država slejkoprej morala sanirati sistem elektrogospodarstva in premogovništva, če bo hotela svoj vse težji položaj na tem področju sanirati s tujimi vlaganji vanj.

Delnica v premogovniku se mizdi varna naložba, ker bodo delnice na daljši rok ohranile vsaj realno vrednost. Pri lastninjenju našega podjetja je poleg tega na voljo tudi notranji odkup, torej nakup delnic s 50-odstotnim popustom, kar pomeni, da bom postal lastnik delnice v večji vrednosti, kot znaša moja lastninska nakaznica. Ali drugače: iztržil bom približno trikrat več, kot mi je ponujalo ministrstvo v nesprijetem predlogu.

Odločitev o tem, ali bo posameznik sodeloval pri lastninjenju podjetja ali se bo odločil za kakšno drugo pot, pa je individualna pravica vsakega od nas!"

Diana Janežič

Izobraževanje in poslovni stiki

Slovenski seminar o elektrotehnikah v rudarstvu

21. in 22. novembra je v hotelu Vesna v Topolšici potekal prvi slovenski seminar o elektrotehnikah v rudarstvu. Organizirali so ga Naravoslovnotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Višja strokovna šola Šolskega centra Velenje in Društvo inženirjev in tehnikov Premogovnika Velenje. Pokrovitelji seminarja pa so bili Premogovnik Velenje, IRGO, Inštitut za rudarstvo, geotehnologijo in okolje ter FORI, d.o.o.

Seminar je bil namenjen raziskovalcem, projektantom, konstrukterjem, tehnologom, vodilnim in vodstvenim delavcem ter strokovnjakom iz nadzornih in inšpekcijskih organov v rudarstvu. Seminarja so se udeležili tudi proizvajalci opreme. Za vse je bil seminar priložnost za izmenjavo izkušenj, pridobitev novih znanj in sklepanje poslovnih dogovorov.

Na seminar se je prijavilo 90 udeležencev iz Bosne, Srbije, Nemčije, Hrvaške, Francije, Avstrije in Slovenije. V četrtek je strokovne teme predavalo 14 predavateljev, udeleženci pa so poslušali tudi predavanja o zakonodaji glede uporabe elektrotehniške opreme v rudarstvu. Uvodno predavanje o oceni razvojnih perspektiv premogovništva je imel predsednik organizacijskega odbora seminarja in direktor našega podjetja dr. Franc Žerdin. Petek je bil namenjen razstavljanju opreme in ogledu proizvodnje v velenjskem premogovniku.

Pred seminarjem je bila v torek, 19. novembra, novinarska konferenca, na kateri so organizatorji pojasnili namen organizacije seminarja. Albin Vrabič s Šolskega centra Velenje je povedal, da v Višji strokovni šoli uresničujemo svojo dejavnost po dveh poteh: z rednim izobraževanjem in z negovanjem stikov s podjetji v Šaleški dolini. Za potrebe gospodarstva tako organizirajo izredne oblike izobraževanja za strokovnjake iz podjetij in svoje učitelje. Pri tem imajo zelo pomembne stike s Premogovnikom Velenje.

Po osamosvojitvi Slovenije se je pokazala zelo velika potreba po izobraževanju strokovnjakov za protiekspluzijsko zaščito naprav in Šolski center Velenje je začel pred petimi leti izvajati te programe izobraževanja; prej je bil center za tovrstno izobraževanje v Zagrebu. Od letošnjega šolskega leta imamo v Velenju tudi Višjo šolo za elektrotehniko in seminar je bil tako

odlična priložnost, da ta šola javnosti predstavi svojo dejavnost.

Zdenko Lah, pomočnik tehničnega direktorja za elektro-strojno področje, je povedal, da je elektrotehnika v rudarstvu specifična, tako v dimenzioniranju naprav, njihovi zaščiti, strokovnih pristopih, nevarnostih. Njeno uporabo določa tudi posebna zakonodaja. Seminar o elektrotehnikah v rudarstvu je zato tudi oblika izobraževanja za vse udeležence.

Z organizacijo seminarja se je velenjski premogovnik širši javnosti predstavil tudi kot podjetje, ki ima opremo in znanje o elektrotehnikah na zavidljivem nivoju ter tudi na tem področju sodeluje in izmenjuje izkušnje z največjimi in najboljšimi proizvajalci tovrstne opreme za premogovništvo v svetu.

Diana Janežič

Habit, d.o.o., podjetje za
upravljanje s stanovanji

Upravljanje z večstanovanjskimi hišami

V eni od prejšnjih števil *Rudarja* smo objavili daljši prispevek o stanovanjih in predstavili podjetje Habit. Povabili smo vas tudi k sodelovanju z vprašanji, ki vas v zvezi s to temo zanimajo. Vprašanj nismo prejeli, zato tokrat objavljamo informacijo o upravljanju stanovanj v večstanovanjskih hišah, ki bo morda odgovorila na nekatera vprašanja lastnikov in najemnikov stanovanj glede upravljanja stanovanj.

Leta 1991 je izšel stanovanjski zakon (Ur.l. RS 18/91), ki je postavil temelje za urejanje lastninsko-pravnih razmerij, upravljanje v večstanovanjskih hišah, stanovanjska najemna razmerja ter lastninstvo in privatizacijo stanovanj in stanovanjskih hiš v družbeni lasti.

V zakonu je med drugim tudi določeno, da se v hiši z več kot dvema lastnikoma in več kot desetimi stanovanji določi **upravnik** ter meje njegovih pooblastil pri sklepanju pravnih poslov s tretjimi osebami in pri zastopanju. Katere storitve opravlja upravnik za stanovalce, pa je določeno v pravilniku o metodologiji za oblikovanje najemnin v neprofitnih stanovanjih (Ur.l. RS 47/95).

Za kaj skrbi upravnik

Med **organizacijsko-administrativnimi opravili** so predvsem ureditev, vodenje in ažuriranje evidenc o lastnikih, pooblaščenih zastopnikih, najemnikih stanovanj in poslovnih prostorov v večstanovanjski hiši, ter evidenc o stanovanjih, poslovnih prostorih, skupnih prostorih, delih, objektih in napravah stanovanjske hiše, garažah, hišniških stanovanjih in funkcionalnih zemljiščih. Nadalje upravnik pomaga lastnikom pri pripravi pogodbe o urejanju medsebojnih razmerij v zvezi z upravljanjem, daje informacije upravnim organom, pristojnim za vodenje registra stanovanj za nastavitve evidenc in o spremembah glede gradnje, prenove, vrednosti, površine, števila prostorov... Upravnik skrbi za vso dokumentacijo, pripravlja sestanke z lastniki stanovanj, jih obvešča o pomembnih zadevah zanje ter koordinira in spremlja izvajanje sprejetih odločitev.

Tehnično-strokovna opravila se nanašajo predvsem na pregled stanovanjske hiše in funkcionalnega zemljišča ter zbiranje podatkov o potrebnih vzdrževalnih delih ali prenovi. Upravnik mora izdelati program vzdrževalnih del, ga predstaviti

lastnikom in poskrbeti za njegov sprejem. Upravnik objavi dela in zbira ponudbe, predračune in cenike, izdaja naročila za manjša vzdrževalna dela ter izbere najugodnejšega ponudnika za večja vzdrževalna dela. Za izvajanje vzdrževalnih del mora pridobiti soglasja in dovoljenja ter pripraviti in skleniti pogodbo o izvajanju večjih vzdrževalnih del. Ta dela potem tudi nadzoruje ter opravi količinski in kakovostni prevzem opravljenih del. O izvedenih vzdrževalnih delih mora pripraviti polletna in letna poročila. Organizirati mora nujna intervencijska vzdrževalna dela, komisijske ogleda, prijaviti morebitno škodo v skupnih prostorih, objektih, delih in napravah ter poskrbeti za njeno odpravo in povrnitev nastale škode.

Finančno-računovodska in knjigovodska opravila upravnika se nanašajo predvsem na ugotavljanje finančnih obveznosti, razdelitev stroškov v skladu s pogodbo o upravljanju ter izdelavo obračunov, bilanc, vodenje knjigovodstva in finančnega poslovanja. Upravnik pobira gotovino za plačilo obveznosti lastnikov in najemnikov stanovanj, opominja dolžnike in izterjuje zapadle obveznosti. O finančnem poslovanju stanovanjske hiše pripravi poročilo in najmanj enkrat na leto seznaniti lastnike z njim ter sklepa pogodbe o izvajanju storitev.

V **okviru pravno-premoženjskih opravil** zastopa lastnike v sodnih in upravnih zadevah, zbira in pripravlja podatke za tožbe in izvršilne predloge pri sodišču, posreduje dokumentacijo za izvedbo sodnih postopkov ter daje informacije v zvezi s postopki na zahtevo lastnika stanovanjske hiše. Pripravlja različne pogodbe v zvezi z lastništvom, soglasji solastnikov skupnih prostorov o preureditvah ter spremembami pogodb o upravljanju. Lastnikom in najemnikom stanovanj svetuje in pomaga pri urejanju medsebojnih razmerij v stanovanjski hiši.

Vse te naloge je upravniku v večstanovanjski hiši naložil zakonodajalec; da bi jih lahko strokovno in kakovostno izvajal, pa je zakonodajalec predpisal tudi upravnikove stroške. Podjetje Habit ima za strokovno in kakovostno delo zaposlene delavce z ekonomsko, pravno, gradbeno, elektro in strojno izobrazbo.

Lastniki in najemniki stanovanj plačujejo vsak mesec akontativno delitev obratovalnih stroškov, ki nastanejo pri rabi objekta in so v različnih stanovanjskih hišah različni. Kadar stanovalci teh stroškov ne plačujejo redno, jih Habit izterja s posredovanjem sodišča, kar je mogoče opraviti tudi s prisilo (deložacijo).

Odpoved najemne pogodbe

Lastnik lahko odpove najemno pogodbo v primerih, če:

- najemnik ali osebe, ki z njim stanujejo, uporabljajo stanovanje v nasprotju z zakonom in najemno pogodbo;
- najemnik ali osebe, ki z njim stanujejo, z načinom uporabe stanovanja povzročijo večjo škodo v stanovanju ali skupnih prostorih, delih, objektih in napravah v večstanovanjski hiši;
- najemnik ne plača najemnine in stroškov, ki se plačujejo poleg najemnine, v roku, ki ga določa najemna pogodba, dvakrat zaporedoma ali dva meseca v zadnjih 12 mesecih;
- najemnik ali osebe, ki z njim stanujejo, z načinom uporabe stanovanja pogosto ali huje motijo druge stanovalce pri njihovi mirni uporabi stanovanja;
- najemnik izvaja ali izvede v stanovanju in vgrajeni opremi spremembe brez soglasja lastnika;
- stanovanje brez vrednosti lastnika več kot 30 dni zaporedoma poleg najemnika uporablja oseba, ki ni navedena v najemni pogodbi.

Kako izračunamo vrednost stanovanja in najemnino?

Vrednost stanovanja = število točk x vrednost točke x uporabna površina x vpliv velikosti stanovanja (korekcijski faktor)

število točk dobimo iz točkovnika o ugotovitvi vrednosti stanovanja

vrednost točke je 3,75 DEM v tolarški protivrednosti, preračunano po srednjem tečaju Banke Slovenije na dan izračuna najemnine (Habit uporabi zadnji dan v preteklem mesecu za tekoči mesec)

uporabno površino dobimo iz točkovnika o ugotovitvi vrednosti stanovanja

korekcijski faktor za garsonjero je 1.057, za enosobno stanovanje 1.024, za enosobno stanovanje s kabinetom 1.006, za dvosobno stanovanje 1.000, za dvosobno stanovanje s kabinetom 0.981, za trisobno stanovanje 0.966, za trisobno stanovanje s kabinetom 0.955 in za štiri- in večsobno stanovanje 0.950.

Primer izračuna vrednosti stanovanja
število točk 270, vrednost točke 3,75 DEM, uporabna površina 70 m², korekcijski faktor 0.966 (trisobno stanovanje)

vrednost stanovanja = 270 x 3,75 x 70 x 0.966 = 68.465,25 DEM

Primer izračuna najemnine za stanovanje

Najemnina znaša 2,9 % na leto od vrednosti stanovanja.

najemnina na mesec = 68.465,25 DEM x 0.029 : 12 mesecev = 165,46 DEM

Primer izračuna stroškov upravljanja

Stroški upravljanja znašajo 0,3 % na leto od vrednosti stanovanja.

stroški upravljanja na leto = 68.465,25 DEM x 0.003 = 205,40 DEM

stroški upravljanja na mesec = 205,40 DEM : 12 mesecev = 17,12 DEM

(vrednost stanovanja in stroškov upravljanja se spreminjata skladno spreminjanje vrednosti DEM)

Franc Slatinšek, direktor Habita

Glasilo Rudar izdaja Rudnik lignita Velenje - Ureja uredniški odbor: Diana Janežič (odgovorna urednica), Ivo Avberšek-Hans (tehnično urejanje), Božena Steiner, Aca Poles, Peter Pušnik, Jože Kožar
Naslov uredništva: RLV, Partizanska 78, 3320 Velenje, telefon 853-312, interno 18-15, fax. 854-986 - naklada 4000 izvodov - tiska Tiskarna Bizjak Velenje

Po mnenju Ministrstva za informiranje z dne 14.2.1992, št. 23/67-92 se glasilo Rudar šteje za izdelek iz tar. št. 3, tč. 13 Tarife prometnega davka.

Pregrada med jezeroma

V 120 letih je premogovnik iztrgal iz zemeljskih globin skoraj 160 milijonov ton premoga. S tem je povzročil ogromne premike zemeljskih mas. Dolina je zaradi odkopavanja premoga doživela velike spremembe v topografskem smislu in nastanek treh umetnih jezer: Škalskega, Velenjskega (prej Plevelovega) in Družmirskega jezera.

Zapornica za uravnavanje odstoka vode iz Velenjskega jezera

Jezeri merijo skupaj 190 ha, njihova prostornina pa je 33 milijonov m³ in se iz leta v leto večja. Gladina vode je v vseh treh jezerih na različnih nadmorskih višinah: Škalsko jezero leži 7 metrov višje kot Velenjsko in Velenjsko leži 7 metrov višje kot Družmirsko. Da ne bi prišlo do preliva višje ležečih jezer v nižja, je bilo treba v času odkopavanja premoga v Jami Škale graditi in vzdrževati nasip med Škalskim in Velenjskim jezerom. Ta nasip je sedaj v zaključni fazi izgradnje.

Nasip ali pregrada pa nastaja tudi med Družmirskim in Velenjskim jezerom. Kakšna pregrada je to, je povedal Marjan Tamše, svetovalec direktorja in tehnični vodja eksploatacijskega polja premogovnika.

“Pregrado med Velenjskim in Družmirskim jezerom gradimo iz odpadnih produktov izgorevanja premoga, torej iz pepela. Od leta 1956 do 1983 je TE Šoštanj odlagala pepel neposredno v sedanje Velenjsko jezero. Zaradi tega je bila voda v Velenjskem jezeru mrtva.

Zaradi nadaljevanja odkopavanja proti zahodu je grozilo prelitje vode iz Velenjskega v Družmirsko jezero, zato smo leta 1982 začeli načrtovati izgradnjo pregrade med jezeri, ker bi sicer voda iz Velenjskega jezera uničila ekološko neoporečno vodo v Družmirskem jezeru.”

Površina pregrade je 50 ha, dimenzije pa so bile določene na osnovi volumnov ugrezanja površine in razpoložljivih količin pepela iz TE Šoštanj; ta količina je bila v osemdesetih letih med 700.000 in milijonom m³ na leto. Danes je širina pregrade spodaj 500 metrov, zgoraj bo, ko bo pregrada zrajena, širina med 270 in 400 metri, dolžina pregrade je 1.200 metrov, višina oziroma globina pa bo do 85 metrov. Naklon brežine pregrade bo 30°. Pregrada naj bi bila zgrajena do leta 2020.

“Pregrade ne gradimo v višino,” je pojasnil Marjan Tamše, “ampak se sprti pogreza. Zato je njena funkcija res v tem, da pregrajuje jezeri in ni klasično odlagališče pepela.

Težava, s katero se pri izgradnji pregrade srečujemo, pa je pomanjkanje zadostnih količin pepela. To je posledica zmanjševanja proizvodnje električne ener-

gije v TE Šoštanj od leta 1980 in zmanjševanja proizvodnje premoga v našem premogovniku od 5 milijonov ton na 3,9 milijona ton.

Poleg tega smo zaradi viškov premoga v državi začeli odkopavati kvalitetnejše sloje premoga, ki vsebujejo manj pepela, na bloku 4 v TE Šoštanj pa so z aditivne metode razžveplanja, pri kateri so nastajale dodatne količine pepela, prešli na moker postopek razžveplanja dimnih plinov. Pri tem postopku nastaja sadra, ki jo mešajo s pepelom in za to porabijo okoli 150.000 m³ pepela na leto. Tako imamo sedaj na leto na razpolago za izgradnjo pregrade le med 400-500.000 m³ pepela.”

Izgradnja pregrade se mora kljub pomanjkanju pepela nadaljevati in se ne sme potopiti v jezero. Da se to ne bi zgodilo, preučujejo tri možnosti:

1. v TE Šoštanj aktivno raziskujejo možnost skupnega odlaganja sadre in pepela v pregrado,

2. v premogovniku razmišljamo o spremembi dinamike odkopavanja v jami Pesje,

3. preučujejo varianto za zmanjšanje površine pregrade.

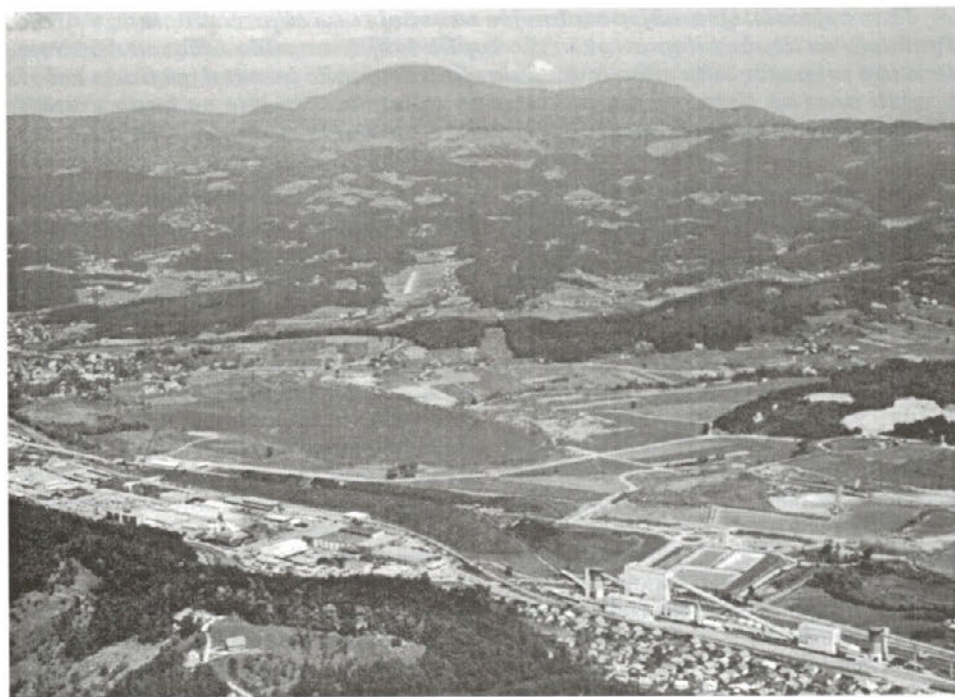
Do leta 1983, ko se je pepel odlagal neposredno v jezero, je bilo v javnosti glede tega le malo odzivov; še največ glede mrtve vode v jezeru. Ko pa se je pregrada začela dvigati iz jezera, so se pojavila vprašanja glede povečane radioaktivnosti pepela, precejanjem vode skozi pregrado iz Velenjskega v Družmirsko jezero, alkalnosti vode in zapraševanja okolja.

Marjan Tamše ta vprašanja pojasnjuje takole: “Odgovore na vprašanja v zvezi z radioaktivnostjo pepela in izcednimi vodami smo dali z rezultati analiz različnih institucij in potrdili, da ni razlogov za strah.

Problem zapraševanja pa še vedno ostaja in ga v celoti skoraj ni mogoče razrešiti. Mi ga skušamo razreševati na tri načine:

1. vse dele pregrade, ki niso neposredno pod vplivom odkopavanja, prekrivamo z zemljo in zatravimo,

2. dele pregrade, kjer odlagamo pepel, skušamo prekrivati s transportno vodo, in sicer tako, da cevi zanjo, ki gredo skozi pregrado, držimo nad nivojem pregrade,

Stoječe vodne površine v Šaleški dolini obsegajo 190 ha. (foto R. Ramšak, ERICo)

3. dele, ki so neposredno pod odkopavanjem in kjer izvajamo gradbena dela, močimo z vodo.

Pretiranih težav z zapraševanjem tako ni več."

Z začetkom odlaganja pepela v pregrado se je pokazala tudi možnost, da bi v čistilni napravi ali z zaprtim krogotokom zbirali transportno vodo, tako da ta ne bi več odtekala v Velenjsko jezero, tako kot je to bilo prej. V TE Šoštanj so se leta 1994 odločili za izgradnjo zaprtega krogotoka transportne vode in zgradili dva usedalnika ter en bazen za zbiranje vode. Po dveh letih je voda v Velenjskem jezeru že kvalitetnejša, prvo življenje pa se je v njej pojavilo že po nekaj mesecih delovanja krogotoka. V jezeru je danes pH vrednost vode do globine 8 m pod 9 in omogoča življenje.

Če je bil v času načrtovanja pregrade pred 14. leti glavni razlog zanjo preprečitev prelitja vode zaradi onesnaženosti, tega razloga danes ni več. Voda je namreč v obeh jezerih normalizirana.

"Prelitja pa vseeno ne smemo dovoliti," trdi Marjan Tamše. "Izkušnje iz leta 1993, ko je bila dolgotrajna suša, so pregrenke. Takrat je nivo vode v Velenjskem jezeru padel za meter in pol in to je bilo dovolj, da so se pojavili plazovi pri klasirnici, v Pesju in v naselju Kunta Kinte. Zaradi obrežja jezera, ki je na meji stabilnosti, moramo obdržati v jezeru čim bolj konstanten nivo vode. Zato vztrajamo pri gradnji pregrade in zato smo letos začeli graditi zapornico, ki bo avtomatsko regulirala pretok vode oziroma zagotavljala enakomerno gladino vode. Zapornica je bila izgrajena sredi oktobra in že deluje," je sklenil Marjan Tamše.

Diana Janežič

Evropski teden kakovosti v Sloveniji

Da bi se ljudje jasneje zavedali pomena kakovosti ter sistematičnih prizadevanj za izboljšanje kakovosti, je bila lani med 6. in 12. novembrom v večini držav Evropske unije, njenih pridruženih članicah in še nekaterih drugih evropskih državah, zlasti članicah Evropske organizacije za kakovost, organizirana prva obeležitev Evropskega tedna kakovosti.

Letošnjemu Evropskemu tednu kakovosti, ki je bil organiziran med 11. in 17. novembrom, se je pridružila tudi Slovenija. V okviru tedna kakovosti je organizirala 5. jubilejno letno konferenco Slovenskega združenja za kakovost z naslovom Kakovost - zmagujemo skupaj.

Namen tedna kakovosti je v predstavitvi doseženih rezultatov enega ali več projektov za izboljšanje kakovosti izdelkov, storitev in procesov, za ohranitev in izboljšanje kakovosti okolja, za višjo kakovost medsebojnih odnosov ali višjo kakovost življenja.

V Sloveniji je že okoli 190 podjetij in organizacij uskladilo svoje poslovne procese z zahtevami standardov serije ISO 9000, kar pa predstavlja okoli 15 % celotnega gospodarstva.

Pomembna ugotovitev je, da se zanimanje za kakovost in poslovanje v skladu s standardi ISO 9000 širi tudi med storitvene dejavnosti, javne službe in državno upravo.

Na 5. konferenci Slovenskega združenja za kakovost, ki je potekala 13. in 14. novembra, je bil predstavljen tudi referat mag. Slavka Plazarja iz Premogovnika Velenje z naslovom "ISO 9001 kot vodilo pri vzpostavljanju sistema kakovosti v Premogovniku Velenje". V referatu so podani rezultati projekta uvajanja sistema kakovosti v našem podjetju: /sp/

Krajinski park Škale

"Leti, leti lastovka ..."

Tiste najmočnejše, najspodobnejše so sedaj že na cilju. Na toplem, v Afriki. Preletele so tisoče kilometrov in si v toplih krajih naredile začasen nov dom. In ko bo pri nas minila zima in bo pokrajino ozelenila pomlad, se bodo začele vračati prav na tisto mesto, odkoder so odletele. Združile se bodo v veliko družino s svojimi sorodnicami, ki so zimo preživele med nami. Ptice.

Dare Šere tehta vodomca

Del narave so in našega življenja. Slišimo njihovo jutranje "pogovarjanje", čivkanje, žvrgolenje, cvrkutanje, ščebe-tanje... Ko se začno zbirati na električnih žicah, ko v jatah preletavajo nebo, ugotovimo: "Huda zima bo, ptice se že selijo!"

"Zmota," je dejal Dare Šere iz Naravos-lovnega muzeja v Ljubljani, ki je tri dni v oktobru v posebne mreže in s predvajanjem posnetih glasov posameznih vrst ptic lovil, nato pa obročkal, tehtal in meril ptice v krajinskem parku Škale ob Velenjskem jezeru. "Ptice ne gredo na toplo, ko postaja pri nas hladno. Prve, na primer močvirska trstnica, se začnejo seliti konec julija, ko je še dovolj hrane in je še toplo. Najprej gredo na pot starejše ptice, nato mlajše, ki še pridobivajo težo. Na začetek selitve vpliva predvsem to, da se začnejo krajšati dnevi in daljšati noči. Temperature pri tem nimajo odločilnega pomena."

Tri četrte mladih ptičev, ki se prvič odselijo, se nikoli ne vrnejo nazaj. Zaradi slabše prehranjenosti niso sposobni pre-magati vremenskih neugodnosti in dolge poti. Najdlje letijo ptice, ki se hranijo med letom, na primer lastovke. Slovensko kmečko lastovko so zasledili že tudi v Južni Afriki, 9.000 kilometrov od doma, v glavnem pa letijo lastovke v ekvatorialno Afriko, 4.500 km daleč. Največ ptic omaga nad Sredozemskim morjem, saj ga na poti do afriške obale ne zmorejo preleteti v enem zamahu, brez postanka za hrano in počitek.

Kod letijo, kam, kje se ustavljajo, vse to povedo obročki na njihovih nogah. Na obročku je mednarodno določena oznaka. "Ptice, ki jih obročkamo v Sloveniji," je povedal Dare Šere "imajo oznako LJU SLO, ob obročkanju pa o ptici zapišemo vrsto, spol, starost, težo in številko obročka. Obročke izdelujejo na Švedskem in nizajo nanje številke nepretrgano, tako da nobena ptica ne more dobiti enake številke. Vse podatke o pticah vnesemo ornitologiji v računalnik. Tako lahko ustrezni inštituciji v vsaki državi sporočimo, kje so "njihove" ptice, in zvemo, kod letijo "naše"."

Dare Šere je edini poklicni ornitolog v Sloveniji, sicer pa ima 70 sodelavcev, ki so se za to delo usposobili na tečajih. V Sloveniji nimamo ustreznega izobraževal-

nega programa za poklic ornitologa, do-govarjajo pa se, da bi ga ustanovili v okviru študija biologije. Naziv ornitolog je torej pridobljen z lastnim izobraževanjem, de-lom, izkušnjami. V Sloveniji deluje na ljubljanskem Barju že deset let ornitološka postaja, kjer vsako leto od sredine junija do konca oktobra noč in dan lovijo ptice in jih obročkajo. Sicer pa ima ta dejavnost pri nas že sedemdesetletno tradicijo, saj smo ptice začeli obročkati leta 1926 v novo us-tanovljenem ornitološkem observatoriju.

Ornitologi obročkajo tudi neselivke. Na osnovi obročka lahko poleg selitvenih poti ugotavljajo frekvenco preleta ptic, nove vrste ptic, ki so redke za neko področje ali nasploh državo, nadalje ugotavljajo razšir-jenost določenih vrst ptic, kraje gnezdenja.

"V krajinski park ob Velenjskem jezeru hodim že dve leti," je povedal Dare Šere. "Ta lokacija je zelo zanimiva in tukaj sedaj živijo ptice, ki jih nisem pričakoval. Prvo leto sem opazil le njihov prelet, zdaj pa že gnezdiijo. To so predvsem čopasti ponirki, čaplje, vodomci. Navadili so se tega okolja in tudi ljudi. Jezero ima zanje zelo velik pomen, zaradi urejenosti okolja, zasa-jenosti in miru pa je to zanje postal primeren "dom"."

Dare Šere ima ptice zelo rad, ima izre-den sluh za prepoznavanje petja posameznih vrst in ima tudi zelo veliko znanja o njih. A ob vsej literaturi, ki jo je o pticah prebral, in vseh lastnih izkušnjah, ki si jih je v več letih nabral, še ni našel odgo-vora na eno svoje vprašanje. "Ptice selivke se ob svojem času napotijo proti jugu. Vzletavajo iz svojega domačega ločja, grma, gnezda, po vsej Evropi, si nekje v toplem kraju za nekaj mesecev ustvarijo nov dom in živijo skupaj. Ko pride čas povratka v domači kraj, odletijo vse te ptice nazaj. Kako drobni ptiček, ki je vzletel iz ločja ob Velenjskem jezeru ve, zazna, da mora nad tem ločjem pristati, ker je to njegov dom, medtem ko jata leti naprej, v druga ločja, gnezda, v druge države, proti severu?"

Diana Janežič

Depo Tech '96

Varovanje okolja

Kolegi iz Montanistične univerze v Leobnu v Avstriji so nas že tretjič povabili na njihov simpozij Depo Tech '96, ki ga organizirajo vsako drugo leto. Letošnjega sva se iz velenjskega premogovnika udeležila Igor Veber in Franci Lenart.

Upadanje klasičnega rudarjenja je tudi avstrijske kolege prisililo k spremembam učnega načrta tako, da so že pred leti uvedli katedro, ki se ukvarja z geotehnologijo, podzemnimi deponijami in ravnanjem z odpadki nasploh. Simpozij pred dvema letoma je obravnaval predvsem teme s področja tehnik deponiranja odpadkov in izgradnje podzemnih deponij, letošnji pa je odseval trenutno stanje glede ravnanja z odpadki z nemškega in avstrijskega področja.

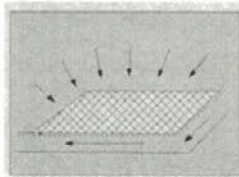
Teme so bile razvrščene v tri skupine: mehanska, biološka in termična obdelava odpadkov, podzemno odlaganje odpadkov in zakonodaja s področja varovanja okolja.

Pri ravnanju z odpadki so naši sosede kar nekaj korakov pred nami, saj se njihove glavne dileme vrtijo trenutno okoli termične obdelave preostanka odpadkov po predhodni mehanski ali biološki predelavi ali direktno, za razliko od nas, ki šele vzpostavljamo ločeno zbiranje odpadkov. Predstavljene so bile strategije obdelave odpadkov po avstrijskih regijah ter načini in možnosti termičnih obdelav v Avstriji in Nemčiji.

Podzemnemu odlaganju odpadkov so tudi tokrat namenili posebno pozornost. Še vedno obstaja alternativa odlaganje odpadkov v solne rudnike. Pri tem so mišljeni neradioaktivni, nenevarni odpadki, predstavljene pa so bile izkušnje iz Nemčije. Pri zasipu podzemnih prostorov pa se postavlja podobna dilema kot pri nas: ali obravnavati zasipni material kot odpadni ali kot koristi gradbeni material. Tudi avstrijski kolegi se bolj nagibajo k obravnavanju odpadnih snovi kot koristnih substanc, saj tudi njihova zakonodaja postavlja pri podzemnem odlaganju odpadkov precejšnje zahteve.

V zakonodajnem sklopu pa so bile obravnavane teme glede deponij, ustreznosti starih deponij, njihove sanacije ter primerjave obstoječe zakonodaje o varstvu okolja z zahtevami Evropske unije.

Verjetno obstaja več razlogov, da je okoljevarstveno področje v Avstriji urejeno precej bolje kot pri nas. Zato pravzaprav preseneča dejstvo, da se tega simpozija predvsem zaradi bogatih izkušenj in bližine lokacije ne udeležuje več slovenskih strok-

DEPO TECH 1996

19. – 21. November 1996
Kongressmesse – Montanuniversität Leoben

ovnjakov za varovanje okolja. Poleg predstavnikov našega podjetja so se simpozija udeležili le še predstavniki obeh slovenskih univerz in Ministrstva za gospodarske dejavnosti. Dejstvo, da je Evropa korak pred nami, še vedno drži. In posledično drži tudi, da so v povzročenih napakah tudi korak pred nami. In če se je na napakah najlažje učiti, se poskusimo učiti tudi na tujih, ne le na svojih.

Po drugi strani pa tudi sami razpolagamo s precejšnjimi izkušnjami glede koristne uporabe pepelnih mešanic na površini in pri rudarjenju, zato bi bilo prav, da bi jih na naslednjem srečanju v Leobnu predstavili.

Franci Lenart

Novi magistri

Na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru je **Dušan Puc**, diplomirani inženir elektrotehnike, zaposlen v elektro službi elektrostrojnega sektorja, 17. septembra uspešno zagovarjal magistrsko nalogo z naslovom "Zanesljivost napajanja jame Rudnika lignita Velenje z električno energijo". S tem si je pridobil naziv magistra tehničnih znanosti s področja elektrotehnike.

Na oddelku za geotehnologijo in rudarstvo Naravoslovnotehnične fakultete Univerze v Ljubljani sta 14. novembra uspešno zagovarjala magistrski nalogi **Marjan Kolenc**, diplomirani inženir rudarstva, tehnični direktor podjetja, in **Marjan Hudej**, diplomirani inženir rudarstva, pomočnik tehničnega direktorja podjetja za proizvodnjo.

Marjan Kolenc je zagovarjal nalogo z naslovom "Simulacija dela odkopov in transporta premoga v rudnikih s kontinuiranim načinom pridobivanja", Marjan Hudej pa nalogo z naslovom "Vrednotenje projekta odkopavanja odkopnega polja".

Z uspešnim zagovorom magistrske naloge sta pridobila naziva magistra tehničnih znanosti za področje rudarstva.

Vsem čestitamo!

Športne igre podjetja

Rokomet

Od 1. oktobra do 12. novembra je v telovadnici Osnovne šole Šalek potekalo prvenstvo podjetja v rokometu za leto 1996.

Sodelovalo je osem ekip. Prvo mesto je osvojila ekipa Skupnih služb (na sliki), drugi najboljši so bili rokometasi Jamske mehanizacije, tretje mesto pa so si priigrali rokometasi Jamskega transporta.

Od 4. do 8. mesta so se uvrstila moštva Jame Preloge, Priprav, Zraččenja, Klasirnice in obrata HTZ.

Streljanje z zračno puško

V četrtek, 14. novembra je bilo na strelišču strelske družine Mrož prvenstvo podjetja v streljanju z zračno puško za leto 1996.

Pri moških posamezno je s 164. krogi zmagal Dušan Perhač iz Skupnih služb, drugi najboljši je bil Aleksander Trupej iz Skupnih služb s 155. krogi in tretji Robert Borovnik iz Jamske mehanizacije, ki je nastreljal 154 krogov.

Pri ženskah je tekmovala - in, seveda, tudi zmagala - le ekipa Skupnih služb, ki je nastreljala 490 krogov. Zmagala je Diana Janežič s 138. krogi, druga je bila Štefka Lesjak s 135. krogi, tretje mesto pa je osvojila Renata Zupančič s 110. krogi.

Novoletni turnir v odbojki

23. novembra je v telovadnici osnovne šole Šalek potekal 4. tradicionalni novoletni turnir v ženski odbojki. Turnir je organiziralo naše podjetje, srečale pa so se štiri tradicionalne ekipe: TEŠ, Yes, Škal in našega premogovnika.

Po odločitvi žreba sta se najprej pomerili ekipi Yes in Škale, kjer so bile po napeti igri boljše odbojkarice Yesa. Zmagale so z rezultatom 2:0, za to pa so se morale zelo potruditi in se morajo zahvaliti predvsem svojim izkušnjam.

V drugi tekmi sta zaigrali ekipi Premogovnika in TEŠ, vendar je bil zmagovalec znan šele po tie breaku. Prvi set so dobile naše odbojkarice, drugega pa so kar nekako "prepustile" ekipi TEŠ. Slednje so bile na koncu bolj zbrane in so zmagale.

V dvoboju naših odbojkaric z ekipo Škal za tretje mesto so slavile naše, a znova šele po podaljšanji igri. Turnir je bil tako zelo borben in zanimiv, vrstni red na koncu pa: **1. mesto TEŠ, 2. mesto Yes, 3. mesto Premogovnik Velenje in 4. mesto Škale.**

Odbojkarice Premogovnika Velenje se s trenerjem Matjažem Lihtinekerjem zahvaljujejo vsem, ki so pomagali pri organizaciji in izpeljavi turnirja. Vsem sodelavcem v podjetju pa želijo še veliko športnih srečanj v prihodnjem letu in srečno novo leto 1997!

Vrtiglavica z vrtoglavico

Jamarstvo

Slovenci smo od letošnjega avgusta bogatejši za nov svetovni rekord. To pot ne gre toliko za športni dosežek, čeprav po svoje to tudi je, ampak za posebnost narave, ki je na slovenskih tleh izklesala jamo z največjo vhodno vertikalo na svetu. Res pa je, da pomeni raziskava tako globoke in zaradi padajočega kamenja ter ledu izjemno nevarne jame po svoje tudi prvovrstni oziroma rekordni podvig slovenskih jamarjev, ki so prvi na svetu preplezali tako globoko vertikalo.

Rekorderka med jamskimi vertikalami se nahaja na Kaninu, ki je sicer povprečnemu Slovencu bolj poznan po smučarskem centru. Kanin pa v zadnjem času vse bolj postaja znan (predvsem v svetu) po svojih izjemno globokih jamah in brezni. Zadnja odkrita jama na Kaninu, ki je torej rekorderka v kategoriji najglobljih vertikal, se imenuje Vrtiglavica (bolj posrečeno ime bi težko našli, saj se jamarjem pri spuščanju vanjo najbrž res pošteno vrti v glavi), in je v eni stopnji globoka neverjetnih 640 m. Vertikala v jamarskem žargonu pomeni brezno, ki od ustja do vznožja poteka v eni stopnji, torej brez vmesnih polic.

Najnavedem nekaj osnovnih informacij o zgodovini raziskovanja in zgradbi Vrtiglavice na Kaninu!

V jamarskem taboru od 10.-18. avgusta letos, ki je potekal zahodno od Velikega babanjskega skednja na Kaninu, je skupina italijanskih jamarjev iz Catanie in Reggio Emilie ter slovenskih jamarjev iz Kopra in Škofje Loke odkrila vhod v novo brezno. V času tabora so se spustili do globine 250 m in ga izmerili do globine 160 m.

12. in 13. oktobra se je v brezno spustila ekipa v sestavi Rok Stopar, Miran Zobec, Matjaž Žetko, Massililiano Palmieri, Roberto Spina, Luis Torelli, Luca Tanfolio, Matteo Rivadossi. Nadaljevali so z globine 400 m, kjer se je ustavila prejšnja ekipa, in so dosegli dno brezna na globini 640 m. Za opremljanje jame so porabili 8 ur, celotno bivanje v jami pa je trajalo 15 ur.

Jama se začne s 55 m globokim breznom, ki se morfološko razlikuje od nadaljevanja jame, vendar je v isti vertikali. Vhodni deli brezna so okovani v led, ki se ob odjugu tali in pada v brezno. Na okoli 300 m globine se začne 115 m globoka vertikala brez dotikanja sten, od tukaj naprej pa se spušča po eni od sten. 250 m nad dnom v brezno priteče močan vodni slap. 80 m nad dnom se v steni odpira okno, edina možnost nadaljevanja. 640 m globoko dno brezna je zasuto z gruščem in ilovico.

Celotna jama se je razvila v istem prelomlu. V jami so opazili periodično spreminjanje smeri gibanja zraka; v razmaku dveh

minut se zrak giblje v oziroma iz jame. Po oceni raziskovalcev je to najgloblja vertikala na svetu.

Slavko Hostnik

ZAHVALA

Ob smrti mojega očeta se iskreno zahvaljujem sindikatu podjetja in sodelavcem v obratu Praktično izobraževanje za darovana venca, sveče in izrečena sožalja.

Slavko Volf

V spomin

10. decembra bodo minila tri leta od smrti mojega dragega brata Dragana Maksimoviča. Hvala vsem, ki se ga še spominjate in obiščete njegov grob.

brat Milan

Strokovna ekskurzija študentov
rudarstva in geotehnologije
"Vzhod '96"

Če študent na rajžo gre

Ura: polnoč

kraj: Aškerčeva cesta, na jugu Ljubljane

datum: 1. julij 1996

vrema: pretežno temno

Premogovnik črnega premoga Centrum Szombierki

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Ta premogovnik spada po poljskih merilih na tretje mesto. Debelina sloja premoga je od 3 do 1,5 m, v rudišču pa je več slojev. V krovlini so predvsem peščenjaki. Zaradi goste naseljenosti površine enakomerno odkopavajo pet slojev in s tem omogočajo enakomerno posedanje.

Osebnostna izkaznica premogovnika:

- razprostira se na površini 16 km²,
- dnevna proizvodnja: 9.000 t/dan, od tega 6.000 t/dan iz odkopov, katerih odkopna metoda bazira na zasipu, in 3.000 t/dan iz odkopov, kjer rušijo sloj,
- globina odkopavanja: od 250-790 m, glavnina na 700 metrih,
- zaloge premoga: 293 milijonov ton,
- toplotna vrednost: 29 MJ/kg,
- število zaposlenih: 5.035
- število odkopnih front: 6 čel skupne dolžine 1.000 m, višina čel po 2,6 m.

Premogovnik je začel z eksploatacijo leta 1950. Politika premogarstva je podobna kot pri nas. Premogovnike zapirajo in ostajajo le najboljše. Od 60 premogovnikov jih je ostalo le še 40, v prihodnjih letih pa jih bodo zaprli še tretjino.

Premog odkopavajo z odkopno metodo z zasipom. Mešanica za zasip je sestavljena iz kremenovega peska in vode, ki ju mešajo v razmerju 50:50. Dodajajo še zelo majhen del pepela. Mešanico mešajo na površini in potuje na odkope po ceveh gravitacijsko, predvsem zaradi velike višinske razlike. Pri izhodu iz cevi ima suspenzija pritisk 15 barov. Obraba cevi je v mejah normale. Voda, ki se izceja iz zasipa, odteka po vodnih rovih, ki so izdelani na najnižjih točkah odkopa in dolžinsko potujejo v smeri odkopa. Pritiske, ki delujejo na vodne proge, izničujemo z ločnim podporjem, te pa po sredini okrepijo z ravnim TH podporjem. Ob večjih pritiskih namestijo Valandove stojke.

Cevi za zasip potekajo za hidravličnim podporjem.

Zasip razdelijo na komore po 15 m dolžine in 5 m višine, vanje pa namestijo cevi za zapolnjevanje. Velikost posamezne komore je 100 m³. Doziranje je 5 m³/min in tako je komora polna v dvajsetih minutah. Vzoredno polnijo dve komori. Trdnost zasipa je 35 kg/cm². Voda odteka po vodnih rovih v bazene, kjer se trdni delci konsolidirajo. Od tu črpajo vodo nazaj na površino s kapaciteto črpanja 8 m³/min. Napredovanje odkopa z vsemi deli na zasipu je 1,8 m/dan.

Rudarjenje v tem delu Evrope poteka že stoletja. Spoznali smo, da se problemov, ki nastajajo pri delu, ne ustrašijo in jih rešujejo trezno in širokogledno ter v koraku z moderno tehnologijo. Za konec obiska tega poljskega premogovnika lahko rečem le: "Szczesł boże" ali po naše "Srečno"!

Druge lepote Gliwic smo si s pravo angleško hladnokrvnostjo ogledali kar iz drvečega kombija. Čakal nas je Dunaj s svojimi ulicami.

Skozi Semmering domov

V "naj" evropsko mesto smo z Masterjem prihrumeli okoli šeste ure popoldne, skoraj že zvečer. Marsikdo bi obljubljal manjše žrtveno darovanje v čast pošteno stegnjenih nog. Želja se nam je izpolnila v "Zöhrrer Ges.m.b.h.", to je mladinskem domu, ki so ga v ozki ulici razkrivala steklena vrata in napis nad njimi.

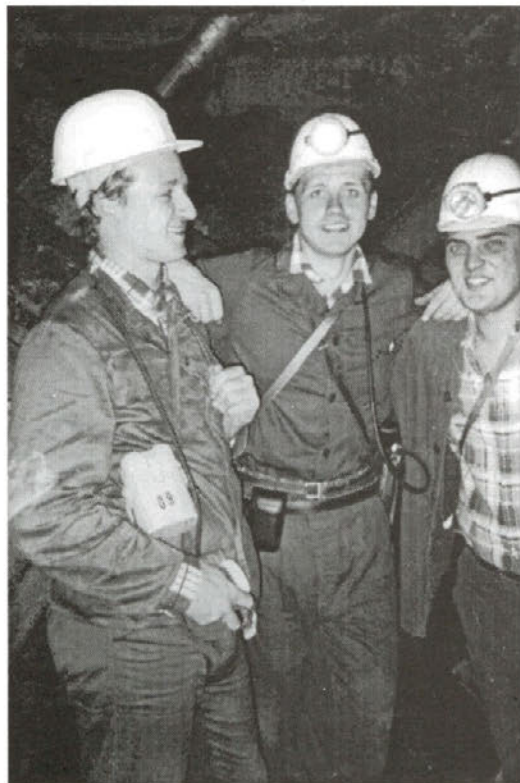
Cilj našega obiska na Dunaju pa ni bil Prater, ampak Geoconsult, podjetje, ki skrbi za izdelavo tunelov po vsem svetu. Sprejeli so nas prijazno. Ker pa se tuneli ne gradijo v pisarnah - tam jih le projektirajo -, smo brž odšli na teren. Naš cilj je bilo področje Semmering oziroma mestece Mürzzuschlang, kjer so pričeli z izgradnjo pilotnega predora Semmering.

Ta tunel naj bi zamenjal 140 let staro železniško progo med mestoma Gloggnitz in Mürzzuschlang. Stara proga bo ostala le še za regionalni promet in kot turistična atrakcija. Proga na tem delu preči gorski prelaz, za kar je potrebne veliko vlečne energije. Pogoste so nesreče zaradi plazenja kamenja. Skupna dolžina projekta je 22,7 km, od tega bo 22,1 km pod zemljo. Način gradnje je ustaljena metoda NATM (nova avstrijska metoda).

Na podlagi ugotovitev geoloških, rudarsko-geoloških, geomehanskih in hidrogeoloških strokovnjakov so se odločili za predhodno izdelavo pilotnega tunela, ki naj bi ga kasneje uporabili kot varnostno-reševalni tunel v primeru nesreč.

Ob gradnji tunela transportirajo nakopan material s pomočjo trakov in vlak-

Na odkopu - v sredini avtor
reportaže

ovnih kompozicij. Vozički imajo prostornino 80 m^3 . Precejšnje težave povzročajo voda, ki priteka v velikih količinah in jo morajo neprestano črpati. Moč črpalk je do 60 l/sek . Napredujejo z vrtnjem in razstreljevanjem. Količina zraka, ki jo dovajajo, je $500 \text{ m}^3/\text{min}$. Profil predora je 16 m^2 .

Tunelogradnja je vsekakor ena izmed panog, pri kateri smo rudarji premalo prisotni. S poučevanjem tehnologije izgradnje tunelov pa se študentom vse bolj približuje tudi ta panoga. Vsekakor je bil ogled izgradnje tega tunela velikega pomena za lažjo predstavitev določenega tehnološkega procesa.

S tem se je naše popotovanje po vzhodni Evropi končalo. Videli smo veliko stvari, ki jih najdemo v strokovnih knjigah in slišimo na predavanjih na naši fakulteti. Vsakdo od nas je pridobil nov košček znanja, ki ga bo vgradil v svoj mozaik rudarstva znanosti.

Ob koncu bi se rad v imenu vseh udeležencev ekskurzije zahvalil Premogovniku Velenje za prispevek, ki nam je ekskurzijo pomagal izpeljati. Zagotavljam, da je bila v skladu z izvajanjem učnega programa na fakulteti.

Srečno!

Marko Ranzinger, absolvent rudarstva

Strokovna knjižnica

Nove knjige

V drugem polletju tega leta smo v strokovni knjižnici podjetja nabavili tele knjige:

- 6980-6987 Bogatenje mineralnih surovin, Ocepek Drago
- 6988-6993 Rudarstvo I, Hace Marjan, Hudej Marjan, Salobir Boris, Simikič Ljubo
- 6994-6999 Rudarstvo II, Hace Marjan, Mramor Janez, Pečovnik Ivan, Salobir Boris, Simikič Ljubo
- 7000-7005 Rudarstvo III, Salobir Boris, Simikič Ljubo, Lenart Franci
- 7006-7008 Predpisi o društvih in ustanovah
- 7009 Predpisi o dohodnini, davkih občanov in drugih davkih in prispevkih
- 7010-7011 Zakon o gospodarskih družbah in zakon o sodnem registru
- 7012 Zbirka vzorcev pogodb in aktov, Šinkovec Janez
- 7013 Pokojninsko in invalidsko zavarovanje 1996, Prijatelj Janez
- 7014 Sanje o rdečem oblaku, Rozman Sanja
- 7015 Zaljubljeni v sanje, Rozman Sanja
- 7016 Sedem navad zelo uspešnih ljudi, Covey R. Stephen
- 7017 Odvisnost - družbeni problem včeraj, danes, jutri
- 7018 Delphi od začetka do aplikacije, Mesojedec Uroš
- 7019 Programiranje v Windows okolju, Brodič Darko
- 7020 C++ za velike in male, Prtenjak Matjaž
- 7021 Vse o Internetu in World Wide Webu, Hoffman Paul
- 7022-7023 Windows v uporabi za slovensko različico, Bott Edd
- 7024-7026 Dictionary of mining terms, Trush Paul
- 7027 The Profitable small Mine: Prospecting to operation
- 7028 Ocenjevanje tržne vrednosti stavbnih zemljišč, Šubic - Kovač Maruška
- 7029 Kako preživeti z okni 95, Bridges Altman Rebecca
- 7030 Vodilo za standarde ISO 9000, Vujošević Nikola
- 7031 Enominutni vodja, Blanchard Kenneth, Johnson Spencer
- 7032 Vodenje in enominutni vodja, Blanchard Kenneth, Zigarni Patricia
- 7033 Uporaba enominutnega vodenja v praksi, Blanchard Kenneth, Lorber Robert
- 7034 Enominutni vodja oblikuje učinkovito delovno sredino, Blanchard Kenneth, Carew Donald
- 7035 Enominutni vodja se sooči s poroko, Blanchard Kenneth, Oncken William, Burrows Hal
- 7036 Plapolajoče zastave, Blanchard Kenneth, Bowles Sheldon
- 7037 Konstruiranje je užitek - navodila za strojniško konstruiranje z AutoCADom - Genius 13
- 7038 Microsoft Windows 95 - Slovenska različica, Šuler Aleš, Mamič Tomi
- 7039 Delnice in delniška družba, Kocbek Marijan
- 7040 Tretje mednarodno posvetovanje o gradnji predorov in podzemnih prostorov
- 7041 Prvi slovenski seminar o elektrotehniki v rudarstvu

Majda Lampret

*Sladko vince piti, to me veseli,
dobre volje biti svoje žive dni,
svoje žive dni brez vseh skrbi,
to me srčno veseli.*

Alkohol

Skozi tisočletni razvoj človeka, v obstoječih religijah in številnih mitih velja alkohol oziroma različne oblike alkoholnih pijač za poživilo, zdravilo, pijačo bogov pa tudi za strup.

Od Biblije, Korana in svetih knjig, prek Iliade in Odiseje pa do današnjih dni se omenja alkohol kot snov, ki privede do prijetnega občutka zadovoljstva, ljubezenskega vznburjenja in ekstaze, pomanjkanja razuma, nekulturnega obnašanja, popuščanja srca, izgube moči in smrti.

Že starozavezni pisatelj opozarja na posledice nezmernega uživanja vina: "Kdo ima gorje? Kdo prepire? Kdo tarnanje? Kdo rane brez vzroka? Kdo motne oči? Tisti, ki pozno sede pri vinu, ki hodijo poskušat dišavno vino. Ne glej vina, kako se rdečkasto iskri, kako se v kozarcu lesketa, gladko teče. Naposled piči kakor kača, brizgne strup kakor gad! Tvoje oči gledajo čudne reči, tvoje srce govori neumnosti." V Božjih očeh in namenih je vino za človeka velika dobrina. Ni le pijača, ki odžaja, temveč je predvsem pijača, ki daje pogum, zanos in moč. Je pijača radostne brezskrbnosti in veselja. Zato je razumljivo, da so že od nekdaj z vinom praznovali pomembne življenjske dogodke, si nazdravljali in želeli srečo.

Vedno znova se postavlja vprašanje ali je **alkohol sredstvo, ki krepi ali zastruplja?**

Nove generacije si postavljajo vprašanje, ali je potrebno povsem opustiti pitje in če ne - koliko potem piti?

Dokazano je, da alkohol v primerih prekomernega pitja privede do vrste zelo škodljivih vplivov na človeški organizem in družbo.

Alkoholizem je bolezen in pomemben socialni in medicinski problem. Nastane zaradi pogostosti, obsega in ekscesov v uporabi alkohola, kar privede do okvare posameznih ali vseh komponent zdravja: telesnega, mentalnega in socialnega.

Zato je povsem upravičeno vprašanje o pozitivnih učinkih alkohola in o negativnih posledicah, odvisnih od navad trošenja alkohola (količina, pogostost in vrsta alkohola), kot sestavnega dela življenja posameznih populacij.

Po podatkih svetovne zdravstvene organizacije je med alkoholiki čedalje več žensk in mladine. V nekaterih državah postaja alkoholizem problem podeželja, v mestih pa ga počasi izpodriva droga. Odnos do alkohola je postal bolj liberalen. Pije

se ga pogosteje in zmerneje, še vedno pa so prisotna občasna opijanja.

Nedvomno je bilo dokazano, da je alkohol močno povezan z nekaterimi pomembnimi dejavniki tveganja za zgodnjo aterosklerozo.

Zaključki številnih študij kažejo, da pride ob pogostem uživanju alkohola v večjih odmerkih do povišanega tako sistoličnega kot diastoličnega krvnega tlaka, poveča se srčna frekvenca, zvečajo posamezne frakcije holesterola in poslabša razmerje med dobrodelnim in slabim holesterolom, pogosto pa se spremeni tudi gostota krvi.

S povečanim uživanjem alkohola je povezana tudi večja pogostost kroničnega bronhitisa, vnetje ven, povečana in okvarjena jetra, prisotna ulkusna bolezen, okvara živčevja ter spremembe osebnosti.

Mnoge bolezni se ob hkratnem uživanju alkohola tudi slabše zdravijo.

Povezanost je bila statistično pomembna, ko so primerjali različna področja (vasmesto), veroizpoved očeta, šolsko izobrazbo in število pokajenih cigaret.

Ko so razvrščali testiranje glede na količino zaužitega alkohola in versko pripadnost očeta, so ugotovili, da so najmanj pili sinovi in hčere muslimanov, nekaj več pravoslavci in največ katoliki. Prav tako je pitje v odvisnosti od poklica in nivoja šolske izobrazbe.

Med pivci je manj tistih z višjo izobrazbo.

Že leta 1915 so gotovili, da je **povišan krvni tlak** pogosteje prisoten med alkoholiki kot med občasnimi pivci ali abstinenti. Po skoraj šestdesetih letih je obsežna Framinghamska študija dokazala povezanost med alkoholom in hipertenzijo. Dokazano je bilo, da je učinek na krvni tlak odvisen od količine zaužitega alkohola, z naraščanjem doze dnevno zaužitega alkohola pa dosežemo tudi progresivno rast krvnega tlaka.

Za načrtovanje preventive in ustreznega svetovanja je važno spoznanje, da je pri bolnikih s povišanim krvnim tlakom dnevni vnos 50 gramov alkohola povzročil postopen porast krvnega tlaka, tako sistoličnega kot diastoličnega. Obe vrednosti krvnega tlaka se po prenehanju pitja postopno znižata na izhodišče. Z zmanjševanjem dnevne doze ali prekinitvijo pitja se tako lahko arterijska hipertenzija dobro kontrolira že v zgodnjem začetku.

Posamezni avtorji svetujejo, naj se dnevni vnos alkohola omeji na zgolj 10 gramov ali pa priporočajo alkoholno abstinenco.

Zanimiv je podatek, da je tveganje za možgansko kap pri težkih pivcih večja za 1,8-krat v primerjavi z nepivci (v raziskavo je bilo vključenih 7878 moških v obdobju 12 let).

Daljše uživanje alkohola prek 50 gramov dnevno privede do postopnega razvoja **alkoholne okvare srca** - alkoholne kardiomiopatije. Napredovalna bolezen vodi v popuščanje srca, ki se kaže v hitrem utrujanju, dušenju pri čedalje manjšem naporu, kašlju, pojavu nočnega dušenja, izlivom vode v prsno votlino, oteklinah na okončinah, embolijah ter življenjsko ogrožujočih motnjah srčnega ritma, ki pogosto vodijo v smrt. Tudi v razvoju te bolezni velja ugotovitev, da popolno prenehanje pitja alkohola v zgodnjem obdobju bolezni omogoča postopno ozdravitev srca, ki postane ponovno funkcijsko povsem primerljivo zdravemu srcu.

Poleg neposrednega škodljivega vpliva alkohola je potrebno upoštevati še negativen vpliv spremenjene, manjvredne prehrane alkoholika, v kateri manjka vitaminov, mineralov in antioksidantov, balastnih snovi, pa tudi vnos beljakovin ni ustrezen.

Nenaden vnos večje količine alkohola ali dolgotrajno kronično pitje sproža različne **motnje srčnega ritma**. Pri kroničnih alkoholikih že v prvih tridesetih minutah po zaužitju večje količine alkohola opazimo posamezne prezgodnje prekatne utripe in kratkotrajne vložke pospešenega utripa. Nekontroliran vnos večjih količin alkohola vodi v neposredno okvaro srčne mišice in prevodnega sistema, kar ima za posledico kompleksne motnje ritma, ki so nezdružljive z življenjem - trepetanje prekatov ali srčni zastoj.

Na **koronarno bolezen** ima alkohol dvojen vpliv. Učinki alkohola na različne stopnje bolezensko izražene ateroskleroze so odvisni od vzdrževanega nivoja vnešenega alkohola, pa tudi od občasnega opijanja.

Med številnimi populacijami je bilo dokazano obratno sorazmerje med smrtnostjo zaradi koronarne bolezni in pitjem alkohola. Testiranci, ki so vsakodnevno zaužili šilce žganja ali kozarec vina, so manjkrat umirali zaradi koronarne bolezni, kot tisti, ki so alkohol uživali manj kot enkrat mesečno. Le zmerno uživanje alkohola torej manjša pogostost koronarne srčne bolezni.

Še vedno je znana in dokazano učinkovita varovalna mediteranska dieta, ki vsebuje veliko ribjega mesa, sadje, olivno olje ter rdeče vino (antioksidanti) v zmernih količinah.

Prav nasprotno pa je pretirano pitje alkohola praviloma povezano s kajenjem, pogosto z debelostjo (pivci piva), slabimi

prehrambenimi navadami in socialno revščino. Učinkovanje omenjenih dejavnikov pospešuje razvoj ateroskleroze, zožitev koronarnih žil in vseh posledičnih komplikacij.

Alkohol se vpleta v presnovo krvnih maščob. Povečuje nivo lipoproteinov velike gostote, ki odstranjuje holesterol iz depojev ter pospešuje njegov transport v jetra, od koder se izloča prek žolča. Poleg tega alkohol povečuje tudi nivo lipoproteinov zelo male gostote.

Sodeluje pa tudi pri razgradnji krvnih strdkov, zlepljanju krvnih ploščic in vpliva na številne druge zapletene presnovne procese.

Količino zaužitega alkohola izražamo v gramih ali enotah. Enoto predstavlja kozarec piva (2,5 dcl), 1 dcl vina ali 0,3 dcl žganja. Po mnenju Američanov je zgornja sprejemljiva meja za moške 21 enot na teden in za ženske 14 enot na teden, odkar je dokazano, da so bolj občutljive za razvoj alkoholne jetrne ciroze.

Ob upoštevanju vseh negativnih posledic pitja alkohola (okvara jeter, nevarnost možganske kapi, okvara živčevja) je smiselno in potrebno tudi pri pitju ohraniti treznost ter ne presegati ene enote dnevno. Le tako bomo ohranili ravnovesje med pozitivnimi učinki alkohola kot poživila in se ubranili vseh njegovih strupenih učinkov.

Prav je, da v deželi, ki ima kar 22.000 ha vinogradov in je v svetu znana po številnih vrhunskih vinih, namenimo delček časa tudi kulturi pitja.

Pomembno je kaj in ne koliko popijemo. Pomembno tudi kdaj in ob kakšni hrani. Pomembna sta temperatura in kozarec, najbolj pomemben pa sem seveda JAZ, ki bom znal reči dovolj za danes.

Janez Poles, dr. med. internist

*Prijatli obrodile so trte
vince nam sladko,
ki nam oživlja žile,
srce razjasni in oko,
ki vtopi vse skrbi,
v potrjih prsih up budi.*

5000003638,7

COBISS 0

Kam s starim "šporhetom"?

Če ste v zadnjem času želeli po bližnjici iz Prelog v Gaberke, ste lahko ugotovili, da z motornimi vozili vstop na območje Družmirskega jezera ni več mogoč. Zavarovano območje je namreč pod vplivom odkopavanja in zavzema območje Družmirskega jezera z okolico in Družmirskim poljem, pregrado med Velenjskim in Družmirskim jezerom, deponijo premoga in odlagališče produktov razžveplanja.

Kljub temu, da je pretežni del področja namenjen dejavnostim Premogovnika in Termoelektrarne Šoštanj, so na omenjenem območju tudi kmetijske in turistično rekreativne površine, ki prostoru še vedno dajejo značaj običajnega življenjskega prostora. Čemu torej omejitev gibanja?

Namen prepovedi gibanja z motornimi vozili na tem območju je predvsem preventivne narave, poleg tega pa tudi omejiti nekontrolirano odlaganje odpadkov. Narava ljudi je pač taka, da neuporaben štedilnik ponavadi konča tam, kjer je najmanj viden. Seveda tudi v marsikateri industrijski panogi mislijo podobno in tako so se na severni strani Družmirskega jezera začele pojavljati prave gomile raznih industrijskih in kosovnih odpadkov.

Degradirana površina na prvi pogled res nudi zavetje marsikateremu odpadku in na videz krajinsko ne odstopa od ranjene okolice. Vendar odložene snovi velikokrat vsebujejo snovi, ki se z dežjem izlučujejo v tla in nadalje v podtalnico. Poleg tega, da zastrupljajo okolico, onemogočajo tudi primerno rekultivacijo. Vsi pa si želimo, da bi bila tudi okolica Družmirskega jezera tako vzorno urejena, kot je okolica Velenjskega in Turističnega jezera.

Kako torej po bližnjici iz Prelog v Gaberke? Najlažje peš ali s kolesom. Če ste član ribiške družine Paka, pa lahko vstopite v zavarovano področje tudi z avtomobilom, vendar morate pri tem pokazati veljavno ribiško dovolilnico. Vsi, ki ste lastniki kmetijskih zemljišč ali imate le-te v najemu, lahko z motornimi vozili vstopate na podlagi dovolilnice, ki vam jo izda Služba rudarskih škod.

Varnostniki pa vam bodo preperečili vstop z motornim vozilom tudi v primeru, če ste uslužbenec Premogovnika ali Termoelektrarne Šoštanj. Seveda to ne pomeni, da boste morali pot nadaljevati peš, le dovolilnico za gibanje znotraj zavarovanega območja si boste morali priskrbeti. Tudi to vam bo izdala Služba rudarskih škod.

In če se vrnem k odlaganju odpadkov. Na omenjenem območju je tudi pregrada-deponija pepela. Njena funkcija je dvojna, saj pregrada onemogoča prelitje Velen-

jskega jezera v Družmirsko, hkrati pa Termoelektrarna tu v ugrezninske razpoke odlaga pepel. Ker količine pepela ne zadostujejo predvideni višini pregrade, na delih pregrade odlagamo tudi odpadke, ki nastanejo v rudniškem proizvodnem procesu. Vrsta odpadkov je natančno določena: to so lahko ostanki pri pridobivanju, izkoriščanju in predelavi primarnih surovin, premogov prah, izkopana zemlja, ostanki razkopov cest in ruševine pri gradbeništvu. Omejitev vstopa na odlagališče s tovornimi vozili in način kontrole vrste in količine odpadnega materiala sta določena v Poslovniku o ravnanju z odpadki na zavarovanem področju "Družmirje". Povsem bo dokument skupaj s službenim nalogom za omejitev gibanja z motornimi vozili in vozili na motorni pogon na zavarovanem območju zaživel v začetku prihodnjega leta.

In katere odpadke odlagamo na deponiji pepela? V Prelogah mesečno zberemo več kot 1.300 m³ jalovine, 120 m³ premogovega prahu, 85 m³ lubja in 250 m³ kamenja. K tem količinam je potrebno dodati še več kot 500 t jalovine iz klasirnice, kjer mesečno zberejo še 250 t kamenja. Kljub temu, da vsak mesec zberemo 500 m³ odpadkov, ki so primerni za odlaganje na komunalni deponiji, in jih tja tudi odložimo, pa se tudi med odpadki, namenjenimi na odlagališče pepela, najdejo snovi, ki tja ne spadajo: plastične steklenice, papir, kabli... Ker je sortiranje odpadkov najenostavnejše na mestu njihovega nastanka, nas na domačem dvorišču čaka še veliko dela. Vendar o tem kdaj drugič.

In kam s starim "šporhetom"? Na odlagališče pepela ne more, področje Ležnja je zaprto, okolica Družmirskega jezera tudi, primerna gozdna grapa pa je predaleč. Najbolje bo, da štedilnik počaka do zbiralne akcije kosovnih odpadkov komunalnega podjetja.

Franci Lenart